

กองทัพกับการบรรเทาสาธารณภัย

จากรายงานของ Intergovernmental Panel on Climate Change หรือ IPCC เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๕ ที่ระบุว่าภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันนี้มีความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมาจากหลายสาเหตุ อาทิ ภัยแล้ง พายุฤดูร้อน พายุหมุน โคโลนถล่ม ฝนตกหนัก น้ำท่วมฉับพลัน แผ่นดินไหวและสึนามิ การเกิดคลื่นความร้อน โรคระบาด เป็นต้น อีกทั้งในช่วง ๒-๕ ปี ที่ผ่านมาได้เกิดปรากฏการณ์หลากหลายที่ส่งผลกระทบต่อความแปรปรวนของสภาพอากาศ (Wide range of time scale) รวมทั้งการเกิดภัยพิบัติใหม่ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อระบบเกษตรกรรม อีกทั้ง ประเทศต่างๆ มีความตื่นตัวและพยายามสร้างมาตรการรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีการศึกษาจากแนวโน้มของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความแปรปรวนของสภาพอากาศมากขึ้นได้ ทั้งนี้ The United Nations Framework Convention on Climate Change หรือ UNFCCC มีเป้าหมายในการเจรจากับประเทศต่างๆ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและรับมือกับการสิ้นสุดของพิธีสารโตเกียวในปี ๒๕๕๕ นี้

ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบกับภัยพิบัติบ่อยครั้งมากขึ้น รุนแรงและยาวนานมากขึ้น ซึ่งปัญหาของการเกิดอุทกภัยมีสาเหตุจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้และถูกทำลายจนขาดสมดุล ซึ่งการกระทำที่เป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดภัยพิบัติเรื้อรังขึ้น อาทิ การสร้างบ้านและทำสวนรุกขาค้ำพื้นที่ลุ่มน้ำและภูเขา การตัดถนนบนเขาสูง การสร้างถนน สะพาน ท่อ รวมทั้งฝาย และอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กที่กีดขวาง ทางระบายน้ำธรรมชาติ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ภาวะโลกร้อนที่ยังส่งผลให้มีการเพิ่มของระดับปริมาณน้ำฝน การเกิดน้ำป่าไหลหลาก การเพิ่มของระดับน้ำในแม่น้ำ และน้ำทะเล การตัดไม้ทำลายป่า การเปลี่ยนแปลงระบบวิธีการผลิตไปสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ทำให้ยึดเกาะหน้าดินได้น้อยลง ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เมื่อเกิดฝนตกหนัก หรือ ฝนตกเป็นระยะเวลาสั้น โดยเฉพาะบริเวณภูเขา ทำให้น้ำป่าจะไหลบ่าลงมาอย่างมากมาย รุนแรง และรวดเร็ว จึงทำให้การเกิดอุทกภัยและธรณีพิบัติภัยของประเทศไทยแต่ครั้งมีความหนักหน่วงและก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้น และเช่นเดียวกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านภัยพิบัติโดยหน่วยงานหลักในการจัดการด้านภัยพิบัติ คือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย อย่างไรก็ตาม ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในบางครั้งมีความรุนแรงเกินกว่าที่หน่วยงานเดียวจะสามารถจัดการได้ เช่น การเกิดสึนามิ พายุหมุนเขตร้อน หรือโคลนถล่ม การจัดการด้านภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ ของสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยภาคประชาสังคม เช่น มูลนิธิต่างๆ และอาสาสมัครภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติ ตั้งแต่การระดมอาสาสมัครเพื่อเป็นทีมช่วยเหลือ การค้นหาผู้รอดชีวิต ตลอดจนการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพ และการเยียวยาสภาพจิตใจ อีกทั้ง กองทัพไทยถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการปัญหาด้านภัยพิบัติ ซึ่งจุดแข็งของกองทัพในการจัดการด้านภัยพิบัติ คือ ความพร้อมด้านกำลังพล งบประมาณ และยุทธโธปกรณ์ต่างๆ ดังนั้นหากนำจุดแข็งของกองทัพมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการด้านภัยพิบัติของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมจะเป็นการพัฒนาการจัดการด้านภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ¹

¹ พันเอกหญิง อารยา จุลานนท์ และ นางสาวนันทิยา ทองคณารักษ์ ; สามเส้า : การบริหารจัดการความมั่นคงไม่ตามแบบร่วมกันระหว่างภาคความมั่นคง ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ๒๕๕๔

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของกองทัพ : การรับมือกับภัยพิบัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๗๗ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ และต้องจัดให้มีกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำเป็นและเพียงพอ เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช อธิปไตย ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ”² ทั้งนี้ กระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยขึ้น เพื่อจัดการและบรรเทาสถานการณ์ภัยพิบัติภายในประเทศจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม หรือ ศบภ.กท. จัดตั้งตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๒๓๔ /๕๒ ลงวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เพื่อให้การดำเนินงานของกระทรวงกลาโหม ในการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติและช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.๒๕๒๒ แผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๘ และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๔๖ ประกอบด้วย

- | | |
|--|----------------------------|
| (๑) รมว.กท. | ผอ.ศบภ.กท. |
| (๒) ปล.กท. | รอง ผอ.ศบภ.กท. (๑) |
| (๓) ผบ.ทสส. | รอง ผอ.ศบภ.กท. (๒) |
| (๔) ผบ.ทบ. | ผช.ผอ.ศบภ.กท. (๑) |
| (๕) ผบ.ทร. | ผช.ผอ.ศบภ.กท. (๒) |
| (๖) ผบ.ทอ. | ผช.ผอ.ศบภ.กท. (๓) |
| (๗) อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย | กรรมการ |
| (๘) จก.สม. | กรรมการ |
| (๙) ผอ.สงป.กท. | กรรมการ |
| (๑๐)จก.ธน. | กรรมการ |
| (๑๑)จก.กง.กท. | กรรมการ |
| (๑๒)ผอ.สนผ.กท. | กรรมการและเลขานุการ |
| (๑๓)จก.กร.ทหาร | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |
| (๑๔)หน.ศปพม.สนผ.กท. | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |

อำนาจหน้าที่ของ ศบภ.กท.

(๑) กำหนดนโยบายและแนวทางของ กท. เกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุ รวมทั้งแนวทางการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

(๒) เป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับรัฐบาล และหน่วยงานฝ่ายพลเรือน รวมทั้งภาคเอกชนในการอำนวยความสะดวก ป้องกัน แก้ไข บรรเทาภัยพิบัติ ที่เกิดจากสาธารณภัย และอุบัติเหตุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ กท.

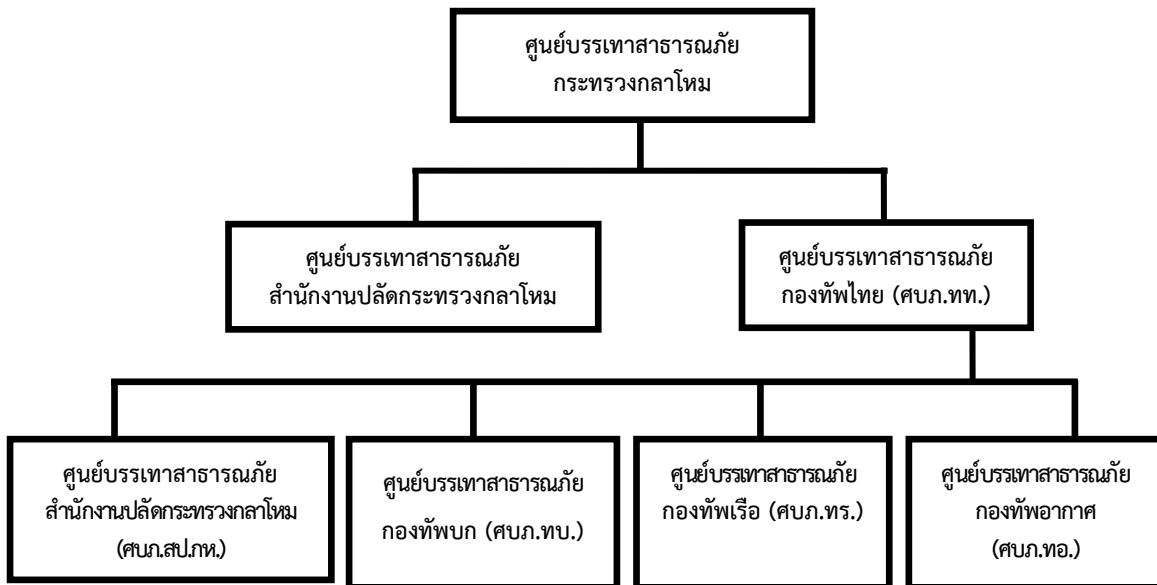
² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๗๗

(๓) ติดตามสถานการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่ออำนวยความสะดวกและประสานงานให้ส่วนราชการใน กท. ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงการอำนวยความสะดวกและประสานการประชาสัมพันธ์ โดยใช้เครื่องมือของส่วนราชการใน กท.

(๔) ให้หน่วยขึ้นตรง กท. ให้การสนับสนุนกำลังพลและข้อมูล เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายเลขานุการ ศบภ.กท. เมื่อได้รับการร้องขอและให้เชิญผู้แทนส่วนราชการหรือผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือร่วมปฏิบัติงาน และขอรับข้อมูลต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น

(๕) พิจารณาให้ความเห็นชอบ ในการสนับสนุนเงินอุดหนุนราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามที่ส่วนราชการใน กท. ร้องขอเพิ่มเติมจากวงเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร เพื่อดำเนินการเบิกจ่ายตามระเบียบ และคำสั่งที่กำหนดต่อไป

ผังการจัด ศบภ.กท. ประกอบคำสั่ง กท (เฉพาะ) ที่ ๒๓๔/๕๒ ลง ๒๘ ก.ค.๕๒³



แผนภาพที่ ๔-๒ ผังการจัด ศบภ.กท. ประกอบคำสั่ง กท (เฉพาะ) ที่ ๒๓๔/๕๒ ลง ๒๘ ก.ค.๕๒

ในส่วนของกองบัญชาการกองทัพไทย นโยบายผู้บัญชาการทหารสูงสุด ให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์บรรเทาสาธารณภัยเหล่าทัพ เข้าให้การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ เมื่อเกิดภัยพิบัติ โดยไม่ต้องรอรับคำสั่ง รวมทั้งมีแผนบรรเทาสาธารณภัย ศบภ.บก.ทหารสูงสุด ๒๕๕๐ โดยมีพันธกิจ ดังนี้

๑. ปกป้อง เติตุน พิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒. อำนวยความสะดวกการปฏิบัติการร่วมของทุกเหล่าทัพ และเสริมสร้างขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ จากภัยคุกคามทุกรูปแบบ

³ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพไทย . [ออนไลน์] เข้าถึงโดย http://rtafdoc.rtarf.mi.th/index_.html (เข้าถึงเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

๓. สนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ การพัฒนาประเทศ และการช่วยเหลือประชาชน

๔. คุ้มครอง และพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

๕. เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มประเทศอาเซียน มิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ

๖. สนับสนุนการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศโดยยึดหลักมนุษยธรรม และสันติวิธี

๗. ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ เพื่อธำรงเกียรติและศักดิ์ศรีในประชาคมโลก

ซึ่งต่อมาศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองบัญชาการกองทัพไทย ได้จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งกองทัพไทย (เฉพาะ) ที่ ๔๐๕/๕๒ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เพื่อให้การดำเนินงานในการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของกองทัพไทย เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๖ และคำสั่ง กท. (เฉพาะ) ที่ ๒๓๔/๕๒ เรื่อง การจัดตั้ง ศบภ.กท. จึงให้ดำเนินการจัดตั้ง ศบภ.ทท. โดยมอบให้ ศบภ.บก. ทท. ทำหน้าที่เป็น ศบภ.ทท. โดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุด (ผบ.ทสส.) เป็นผู้อำนวยการศูนย์ และมี เจ้ากรมกิจการพลเรือนทหาร (จก.กร.ทหาร) เป็นเลขานุการ

อำนาจหน้าที่ของ ศบภ.ทท.

(๑) เสนอนโยบาย และแผนการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขสาธารณภัย รวมทั้งจัดทำแผนการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของ บก.ทท.

(๒) อำนวยการ ประสานงาน สั่งการ และกำกับดูแลการปฏิบัติการดำเนินการของ ศบภ.เหล่าทัพ และ ศบภ.นขต.บก.ทท. ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

(๓) เป็นศูนย์กลางการประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ ใน บก.ทท. และเหล่าทัพ หน่วยงานฝ่ายพลเรือน และภาคเอกชน ในการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย

(๔) ติดตามสถานการณ์ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งรายงานผลการปฏิบัติให้ ศบภ.กท. ทราบ

(๕) ให้ นขต.ทท. สนับสนุนข้อมูลและกำลังพล เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของฝ่ายเลขานุการ ศบภ.ทท. เมื่อได้รับการร้องขอ ตลอดจนให้เชิญผู้แทนส่วนราชการต่างๆ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือร่วมปฏิบัติงาน และขอรับข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น

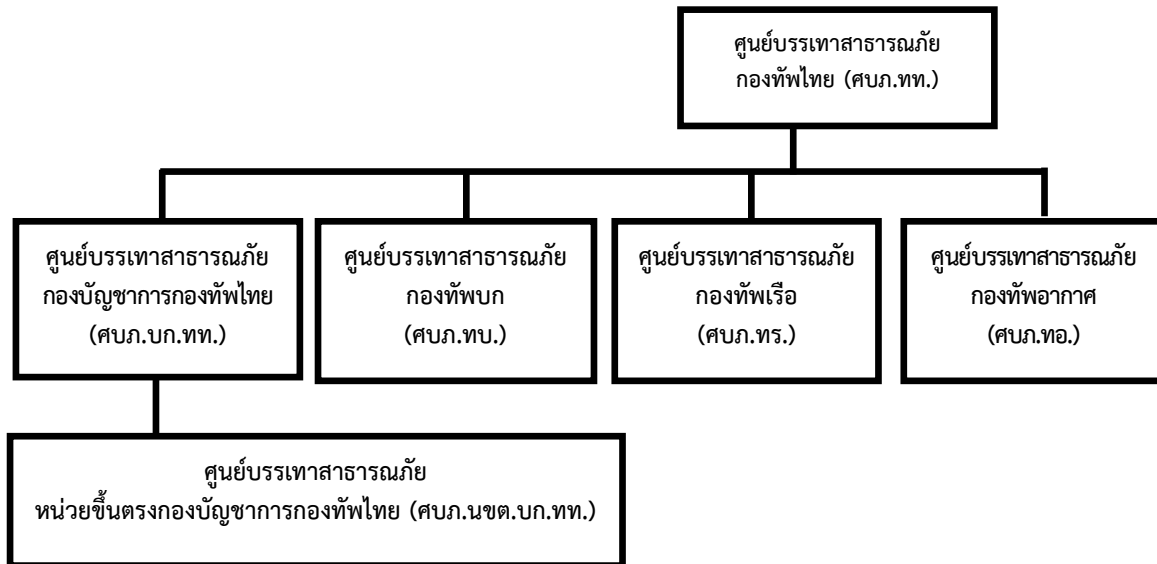
(๖) ให้คณะกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ บก.ทหารสูงสุด ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง โดยมี เสธ.ทหาร เป็นประธานกรรมการ และ จก.กร.ทหาร เป็นเลขานุการ พิจารณาให้ความเห็นชอบในการสนับสนุนเงินอุดหนุนราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามที่ส่วนราชการใน บก.ทท. และ/หรือ เหล่าทัพร้องขอเพื่อดำเนินการเบิกจ่ายตามระเบียบ และคำสั่งที่กำหนดต่อไป

(๗) ดำเนินการประชาสัมพันธ์และแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับสาธารณภัย และการช่วยเหลือประชาชน ตลอดจนให้คำแนะนำในการปฏิบัติต่างๆ สำหรับการป้องกันภัยพิบัติให้ประชาชนได้รับทราบ

โดย ศบภ.นขต.บก.ทท. และ ศบภ.เหล่าทัพ จัดทำแผนการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข และบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งแผนการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติของหน่วย และให้พิจารณาทบทวน หรือปรับปรุงแผนดังกล่าวให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบาย และแนวทางของ ทท. รวมทั้งให้ติดตามสถานการณ์ รายงานเหตุการณ์ และผลการปฏิบัติงานของหน่วยให้กับ ศบภ.ทท. ทราบอย่างต่อเนื่อง

การปฏิบัติเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ และเงินอุดหนุนราชการ ให้ปฏิบัติตามระเบียบ และ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง

ผังการจัด ศบภ.ทท.ประกอบคำสั่ง กท (เฉพาะ) ที่ ๔๐๕/๕๒ ลง ๒๐ ส.ค.๕๒⁴



แผนภาพที่ ๔-๓ ผังการจัด ศบภ.ทท.ประกอบคำสั่ง กท (เฉพาะ) ที่ ๔๐๕/๕๒ ลง ๒๐ ส.ค.๕๒

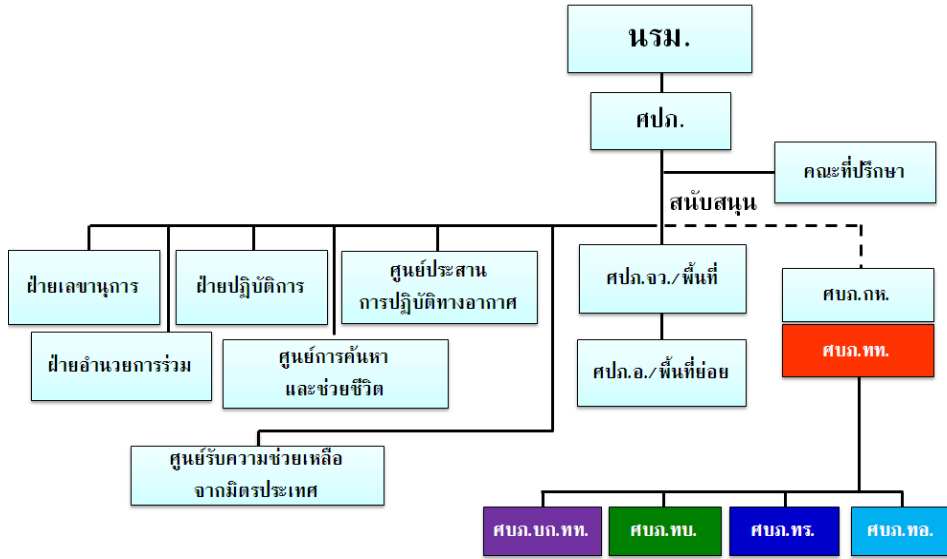
การรับมือกับภัยพิบัติของกองทัพกรณีมหาอุทกภัย ๒๕๕๔

ประเทศไทยได้ประสบกับพายุโซนร้อน และพายุไต้ฝุ่นรวมจำนวน ๕ ลูก เป็นที่มาของการเกิด อุทกภัยครั้งใหญ่ โดยเกิดสถานการณ์น้ำท่วมสูงในหลายจังหวัด มีจังหวัดที่ได้รับผลกระทบ ๕๘ จังหวัด และ ประชากรได้รับผลกระทบกว่า ๑๒.๘ ล้านคน รวมทั้งสร้างความเสียหายกว่า ๑.๔ ล้านล้านบาท โดยเฉพาะใน ภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับความเสียหายกว่า ๑,๐๐๗,๐๐๐ ล้านบาท ทั้งนี้ ด้วยฤดูฝนที่มาเร็วกว่าปกติ ทำให้ ปริมาณน้ำฝนมีมากเกินไป รวมถึงมรสุมฤดูร้อนที่พัดผ่านมีจำนวนมากและมีรูปแบบที่ผิดปกติ ซึ่งปริมาณน้ำที่มี มากกว่าปกตินี้ได้ส่งผลให้ไม่สามารถระบายน้ำลงสู่อ่าวไทยได้ทันท่วงที นอกจากนี้ความผิดพลาดจากการ บริหารจัดการน้ำและการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่รับน้ำ ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะการเกิดพายุและ ปริมาณน้ำฝน และยังส่งผลให้การคาดการณ์เกิดความไม่แม่นยำ อันนำไปสู่ความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็น อย่างมาก โดย Guinness Book World Record ได้รวบรวมสถิติความเสียหายไว้ประมาณ ๔ หมื่นล้าน เหรียญสหรัฐฯ และมีผู้บาดเจ็บประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน

เมื่อรัฐบาลจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (ศปภ.) ขึ้นเพื่อบริหารจัดการในห้วง วิกฤตการณ์ ศปภ.ได้ มอบหมายให้ กระทรวงกลาโหมโดย กองบัญชาการกองทัพไทย รับผิดชอบ จัดกำลังพล และยุทธโธปกรณ์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย

⁴ ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพไทย . [ออนไลน์] เข้าถึงโดย http://rtafdoc.rtarf.mi.th/index_.html (เข้าถึงเมื่อ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

โครงสร้างการจัด สปภ.



คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๒๐๙/๒๕๕๔ ลง ๑๖ ต.ค.๕๔

โดยการดำเนินงานมีสาระสำคัญที่น่าสนใจ⁵ ดังนี้

๑. การดำเนินการของ สบภ.ทท.

๑.๑ อำนวยการ

๑.๑.๑ สนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยตามที่ สปภ.

ร้องขอ

๑.๑.๒ จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยประจำจังหวัดนครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ปทุมธานี และนนทบุรี เพื่อควบคุม อำนวยการ บูรณาการ และสั่งการ การแก้ไขปัญหาอุทกภัยในพื้นที่

๑.๑.๓ จัดตั้งศูนย์ประสานการปฏิบัติทางอากาศ เพื่อดำเนินการควบคุมห้วงอากาศ การใช้อากาศยาน การจัดการจราจรทางอากาศ

๑.๑.๔ จัดตั้งศูนย์การค้นหาและช่วยชีวิต เพื่อบูรณาการการค้นหาช่วยเหลือและกู้ภัย

๑.๒ ผลการปฏิบัติการของ สบภ.ทท

๑.๒.๑ ด้านการป้องกัน

๑) การป้องกันดูแลพื้นที่สำคัญ

๒) การเสริมและสร้างความแข็งแรงแนวคันกั้นน้ำ

๓) การลาดตระเวนเฝ้าตรวจเพื่อป้องกันการพังทลายของแนวคันกั้นน้ำตาม

แนวพระราชดำริ

๔) การผลักดันน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน ออกสู่ทะเล

๑.๒.๒ ด้านการดำรงสภาพ

⁵ สรุปการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๑/๕๕ เรื่อง “มุมมองของกองทัพต่อการจัดการมหาอุทกภัย ๒๕๕๔” บรรยายโดย พ.อ.พิริยะ ภาระเจตีย์ รอง ผอ.สนผ.ยก.ทหาร วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

- ๑) อำนวยความสะดวกการสัญจร
- ๒) การจัดส่งอาหารและเครื่องดื่ม ถูยั้งชีพ ไปยังผู้ประสบภัยในศูนย์อพยพต่างๆ
- ๓) การบริการทางการแพทย์โดยการจัดเรือขนส่งผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาล
- ๔) สนับสนุนสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัย

๑.๒.๓ ด้านการอพยพ จัดทำแผนการเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัยไปยังศูนย์พักพิงชั่วคราว พร้อมจัดตั้งศูนย์ฯ ๔๐ ศูนย์



๑.๒.๔ ด้านการฟื้นฟู

- ๑) การฟื้นฟูเฉพาะหน้า เช่น วางกระสอบทราย สูบน้ำออกจากพื้นที่
- ๒) แผนระยะสั้น ๑ ปี โดยการจัดตั้งหน่วยงานรองรับ

กู้คืนนิคมฯ

๑.๒.๕ เรื่องอื่นๆ

- ๑) จัดตั้งศูนย์อำนวยการร่วมรับเสด็จฯ พระราชทานถูงยั้งชีพ
- ๒) เก็บขยะในพื้นที่เป็นเวลา ๑ เดือน
- ๓) การประสานรับการช่วยเหลือจากมิตรประเทศ
- ๔) การประสานรับการช่วยเหลือจากมิตรประเทศ

ทั้งนี้ ในส่วนของ ศบภ.ทบ. ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างของ ศบภ.ทท. ได้ริเริ่มดำเนินการ นอกเหนือจากที่ ศปภ. มอบหมาย โดยมีงานที่ประสบความสำเร็จงานหนึ่ง ได้แก่ งานการปกป้องนิคมอุตสาหกรรมบางชั้น



กรณีศึกษาของการปกป้องนิคมอุตสาหกรรมบางซัน⁶

ภาพรวมอุทกภัย ปี ๒๕๕๔ ที่ภาพผนังกั้นน้ำและคันกั้นน้ำของนิคมอุตสาหกรรมหลายพื้นที่ พังทลายลง ได้นำมาสู่การสั่งการให้ทหารดำเนินการป้องกันนิคมอุตสาหกรรมบางซัน โดย พล.ท.อุดมเดช สีตบุตร มทภ.๑ ได้มอบหมายให้ พล.ร.๒ รอ. (โดย ร.๑๒ รอ.) พร้อมด้วย มทบ.๑๑ และกรมการทหารช่างเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ นิคมอุตสาหกรรมบางซันเป็นนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรกของประเทศไทย ประกอบด้วยโรงงานทั้งสิ้น ๙๓ โรงงาน มีจำนวนแรงงาน ๑๓,๘๔๔ คน มีที่ตั้งอยู่ที่ถนนเสรีไทย มีคลองบางซันไหลผ่านกลางนิคม ซึ่งคลองบางซันถือเป็นเส้นแบ่งเขตการปกครองระหว่างเขตคันนายาวและเขตมีนบุรี นอกจากนี้ยังมีคลองไหลผ่านนิคมฯ อีก ๒ คลอง ได้แก่ คลองบ้านเกาะ และคลองแสนแสบ โดยจะนำน้ำไหลลงสู่อุโมงค์พระรามเก้า และมีประตูระบายน้ำสำคัญ คือ ประตูระบายน้ำแสนแสบตอนบางซัน (E๑๑) ที่ติดกับนิคมฯ นอกจากนี้รอบนิคมฯ ยังมีชุมชนอีก ๖ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนสุเหร่าบางซัน ชุมชนเกาะจวน ชุมชนสยามพัฒนา ชุมชนหล่อแหล่ ชุมชนฝั่งคลองแสนแสบ และชุมชนแพลตบางซัน



อย่างไรก็ตาม กองทัพสามารถปฏิบัติการกิจที่ได้รับจนประสบความสำเร็จโดยป้องกันนิคมฯ และชุมชนจากอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนภาพของรูปแบบในการบริหารจัดการน้ำที่มีความน่าสนใจยิ่งและเหมาะที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป โดยการดำเนินการมีขั้นตอนที่น่าสนใจศึกษาซึ่งมีสาระสำคัญคือ

๒.๑.๑ การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการป้องกันนิคมและชุมชนโดยรอบไม่ให้ถูกน้ำท่วมและสามารถดำรงชีวิตได้จากปัจจัย ดังนี้

⁶ การสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๓/๕๕ เรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติของชาติอย่างยั่งยืนในมุมมองของกองทัพและหน่วยงานภาครัฐ” บรรยาย โดย พ.อ.ปิยพงศ์ กลินพันธุ์ รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๒ รักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุมศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

(๑) จุดอ่อน คือ เนื่องจากเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่เก่าแกจึงมีรั้วกำแพงที่ทรุดโทรม ไม่มีพื้นที่ของแนวคันดินป้องกันเหมือนนิคมฯ อื่น อีกทั้งยังมีคลองล้อมรอบและผ่านกลางนิคม รวมทั้งมีบึงกระเทียมอยู่ด้านบนนิคม และมีประตูระบายน้ำที่กว้างเพียง ๖ เมตร เมื่อเทียบกับคลองแสนแสบที่กว้างถึง ๔๐ เมตรซึ่งทำให้การระบายน้ำไม่สะดวก



(๒) จุดแข็ง คือ เป็นพื้นที่อยู่ในแนวคันกันน้ำโครงการตามแนวพระราชดำริฯ มีบึงรับน้ำที่ใช้เป็นแก้มลิง คือ บึงกระเทียม บึงสวนสยาม บึงตาเกตุ และบึงกุ่ม ทำให้มีพื้นที่ในการรับน้ำและระบายน้ำได้เป็นอย่างดี

(๓) โอกาส คือ งานป้องกันนิคมบางชันเกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับบทเรียนจากนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ถูกน้ำท่วมไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีเวลายาวนานเพียงพอ (ตั้งแต่ ๒๓ ต.ค.๕๔) ในการเตรียมการ การวางแผนในการป้องกันนิคมฯ และชุมชนโดยรอบ

(๔) อุปสรรค คือ ทหารมีเพียงกำลังพลและยานพาหนะแต่ไม่มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการซึ่งต้องรอจากการย้ายมาจากพื้นที่อื่น รวมทั้งลำคลองมีสิ่งกีดขวางทางระบายน้ำจำนวนมาก

๒.๑.๒ การปฏิบัติงานป้องกันนิคมฯ เริ่มจากทำการศึกษาข้อมูลสภาพพื้นที่อย่างละเอียดเพื่อวางแผนป้องกันอย่างเป็นขั้นตอน อาทิ ความสูงของพื้นที่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง คลอง บึง เส้นทางน้ำ ประตูระบายน้ำ ทิศทางการไหลของน้ำ และชุมชนต่างๆ โดยรอบ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมชลประทาน สำนักการระบายน้ำ นักวิชาการ และศึกษาแผนการป้องกันภัยของนิคม และกทม. รวมทั้งแนวทางจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับเพื่อมากำหนดแนวทางในการวางแผนป้องกันนิคมฯ โดยแบ่งการดำเนินการเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะเตรียมการ ระยะการปฏิบัติตามแผนป้องกัน และระยะหลังน้ำลด โดยมีการดำเนินการแต่ละระยะ ดังนี้



(๑) ระยะเตรียมการ โดยมีขั้นเตรียมแนวป้องกัน โดยการจัดทำจุดบอกระดับตามแนวกำแพงในเขตโรงงานที่คาดว่าน้ำจะท่วมถึงที่ ๒.๑๐ เมตร และเร่งเสริมคันกันน้ำตามจุดที่เป็นช่องว่างรอยต่อระหว่างแนวคลองต่างๆ กับขอบรั้วกำแพงโรงงาน โดยเป็นแนวคันกันน้ำทั้งที่เป็นกระสอบทรายและแนวคันดินรวมระยะทาง ๒,๕๕๐ เมตร โดยในขั้นตอนการประสานความร่วมมือได้ประสานไปยังผู้ประกอบการเพื่อให้เสริมระบบป้องกันในเขตโรงงานของตนให้มั่นคง ป้องกันการรั่วไหลของน้ำ ป้องกันตัวอาคาร และเครื่องจักรโดยการยกขึ้นที่สูง การเตรียมเครื่องสูบน้ำ การระวางระบบไฟฟ้า และการรับฟังเทคนิคและการบริหารพื้นที่โรงงานจากผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ รวมทั้งเข้าชี้แจงแผนเผชิญเหตุ แผนการอพยพ เพื่อเตรียมซักซ้อมให้เกิดความเข้าใจและแจ้งข้อมูลข่าวสารที่ทันท่วงที่เป็นระยะ นอกจากนี้ยังได้ประสานไปยังผู้นำชุมชนโดยรอบนิคมฯ ด้วยการเสริมสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดพลังมวลชนให้เข้ามามีส่วนร่วมป้องกันอุทกภัยในเขตชุมชนตนเองผ่านกิจกรรมร่วมกัน อาทิ การประชุมวางแผนเพื่อทำความเข้าใจ การวางแนวคันกันน้ำด้วยกระสอบทรายที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ประกอบการในนิคมฯ การร่วมกันขุดลอกคูคลอง ขยายทางระบายน้ำ การมอบถุงยังชีพ และนำแพทย์เคลื่อนที่เข้าให้บริการในชุมชน เป็นต้น



(๒) ระยะการปฏิบัติตามแผนป้องกัน โดยแบ่งเป็นขั้นเฝ้าระวังระดับน้ำที่เพิ่มขึ้นจาก ๖๐ ซม.เป็น ๑๐๐ ซม.จากระดับน้ำทะเลปานกลางซึ่งอยู่ต่ำกว่าแนวป้องกันนิคมฯ โดยให้ผู้ประกอบการเคลื่อนย้ายสิ่งของและติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด ขั้นตอนการอพยพคนออกนอกนิคมฯ หากระดับเพิ่มไปที่ ๑๔๐ ซม.โดยได้มอบหมายให้หน่วยงานของทหารรับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ของนิคมฯ

(๓) ระยะหลังน้ำลด จะดำเนินการฟื้นฟูนิคมฯและชุมชนโดยรอบ

๒.๑.๓ **การบูรณาการแผนงานเพิ่มเติม** ตั้งแต่วันที่ ๓๑ ต.ค.๕๔ น้ำในคลองรอบนิคมฯ ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในระหว่างนี้ศูนย์ประสานงานประจำพื้นที่นิคมฯ ได้วางแผนอย่างมีระบบและมีการแบ่งหน้าที่ให้มีความเป็นเอกภาพพร้อมบูรณาการประสานงานอย่างคึกขานและต่อเนื่องตามสถานการณ์ระดับน้ำที่เพิ่มสูงขึ้น และแบ่งกลุ่มงานออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

(๑) การเพิ่มประสิทธิภาพการไหลของน้ำ ด้วยการน้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงตรัสเกี่ยวกับการจัดการน้ำ ได้แก่ การทำความสะอาดและขุดลอกคูคลอง การขยายเส้นทางระบายน้ำ การวางระบบเครื่องสูบน้ำ การผลักดันน้ำด้วยวิธีการต่างๆ อาทิ การเร่งความเร็วของน้ำด้วยการใช้เครื่องดันน้ำ (Jet Water) ของกรมชลประทาน การใช้เรือโดยสาร จากความร่วมมือของเอกชน และส.ส.ในพื้นที่ รวมถึงการผลักดันน้ำที่อยู่ในบึงกุ่ม (แก้มลิง) เพื่อช่วยระบายน้ำจากพื้นที่น้ำท่วมให้ไหลลงสู่คลองชลประทานและออกทะเลได้อย่างรวดเร็วขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินงานดังกล่าวได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากประชาชนในพื้นที่ หน่วยงาน ผู้ประกอบการในนิคมฯ ส.ส.และบริษัทเอกชนต่างๆ ให้ความสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ



(๒) การเสริมความมั่นคงแนวคันกันน้ำ โดยทำคันกันเพิ่มเติมจากที่ทำแล้วในระยะต้น

(๓) การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการผันน้ำ โดยชุมชนรอบริมสองฝั่งคลองรอบนิคม



ฯ และรวมถึงชุมชนที่อยู่รอบนอกนิคมฯ ที่อาศัยริมฝั่งคลองที่ไหลจากทิศเหนือ (จากถนนรามอินทรา) ลงสู่โครงการแก้มลิง รวม ๓๖ ชุมชน

(๔) การแก้ไขสภาพลักษณะและการจราจรในบริเวณถนนเสรีไทย ๓ แยกบางชั้นที่มีน้ำท่วมสูง ๔๐ ซม. และบริเวณถนนหม่อมเจ้าสง่างามที่มีน้ำท่วมสูง ๓๐ ซม.

๒.๑.๔ ผลการดำเนินการเพื่อปกป้องนิคมอุตสาหกรรมบางชั้นและชุมชนโดยรอบสามารถบรรลุได้ตามเป้าหมายโดยไม่มีโรงงานใดเสียหายและยังสามารถช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชนรอบนิคมฯ โดยการดำเนินงานดังกล่าวยังช่วยให้เกิดมวลชนเพิ่มเติม ทำให้ผู้ประกอบการและประชาชนเชื่อมั่นและไว้วางใจในการปฏิบัติงานทางทหารมากขึ้นแม้ว่าพื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่ของคนที่เสื้อแดงตั้งที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ยังสามารถทำให้เกิดการทำแผนป้องกันนิคมและชุมชนได้อย่างถาวรในอนาคตด้วยงบประมาณที่ประหยัดและเตรียมการรับมือไว้ตั้งแต่ต้น โดยมีการศึกษาประตุระบายน้ำ การแก้ไขความกว้างของประตุระบายน้ำ ขุดลอกคลองแก้มลิงเพิ่มเติม ทำทางระบายน้ำเพิ่ม การสร้างผนังคอนกรีตที่หนาขึ้นและสูง ๒ เมตร การวางระบบคลองที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนเครื่องสูบน้ำรอบชุมชน เป็นต้น



ความสำเร็จในการจัดการวิกฤต กรณีนิคมอุตสาหกรรมบางชั้น ทำให้ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการด้านภัยพิบัติแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการทั้ง ก่อน ระหว่าง และหลังสถานการณ์สาธารณภัย จึงได้จัดการประชุมขึ้นหลายครั้ง เพื่อศึกษาถึงการจัดการภัยพิบัติในภาพรวม และในภาพของกองทัพ

การศึกษาเกี่ยวกับการรับมือและบรรเทาภัยพิบัติของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะที่เป็นคลังสมองทางด้านวิชาการของกองทัพไทย ได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการด้านภัยพิบัติ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ นี้ จึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคง จำนวน ๒ ครั้ง และการสัมมนาเชิงวิชาการนานาชาติ จำนวน ๑ ครั้ง เพื่อศึกษาบทเรียน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้สำหรับเตรียมความพร้อมพร้อมกับสถานการณ์ภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น ดังนี้

ครั้งที่ ๑/๕๕ การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคง เรื่อง “การปฏิบัติงานของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔” วันที่ ๘ – ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ครั้งที่ ๒/๕๕ การประชุมสัมมนาเชิงวิชาการนานาชาติ เรื่อง “Disaster Management : International Community Cooperation in Dealing with the Challenges and the Consequences of Water Crisis” วันที่ ๑๗ – ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๕

ครั้งที่ ๓/๕๕ การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคง เรื่อง “บทบาทของกองทัพกับการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อม/โลกร้อน (Global Warming)” วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕


ทั้งนี้ ผลของการประชุมทั้ง ๓ ครั้ง ทำให้เห็นภาพรวมในการทำงานด้านบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และน่าจะรวบรวมเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับเผยแพร่ โดยในส่วนที่มีความน่าสนใจนั้นจะขอสรุปเป็นภาพรวมของการประชุมแต่ละครั้ง ดังนี้


❖ การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคง ครั้งที่ ๑/๕๕ เรื่อง “การปฏิบัติงานของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔” มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ในประเด็น มุมมองของกองทัพต่อการจัดการมหาอุทกภัย ๒๕๕๔ พบว่า⁷ การปฏิบัติงานของกองทัพต่อการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติตั้งที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วนั้น สามารถบูรณาการความร่วมมือกันได้ดีเป็นอย่างดี มีแบบแผน ขั้นตอน แต่ทั้งนี้ยังพบว่าการสรุปผลการปฏิบัติงานรายวันมีความล่าช้า ไม่ทันต่อการแก้ปัญหา เนื่องจากภารกิจด้านการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการแก้ไขปัญหาในอนาคตไว้ดังนี้

- ✚ ควรจัดตั้ง ศบภ.ทท.(ส่วนหน้า) และ ศบภ.เหล่าทัพ(ส่วนหน้า) ในกรณีเกิดภัยพิบัติร้ายแรง
- ✚ ควรมีการจัดสรรขนาดของพื้นที่ประสบภัยให้กับหน่วยงานแต่ละหน่วยอย่างเหมาะสมกับกำลังพล เนื่องจากพื้นที่ที่กำหนดความรับผิดชอบตาม พรบ.กท. ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาทั้งในด้านขนาดของภัยที่เกิดขึ้นและกำลังพล
- ✚ ควรมีการกำหนดความรับผิดชอบในลักษณะ “หนึ่งหน่วยงาน หนึ่งพื้นที่” ยกเว้น เป็นภารกิจที่อยู่นอกเขตความรับผิดชอบ การร่วมงานระหว่างหน่วยอาจดำเนินการได้คล่องตัวมากขึ้น เนื่องจากจากกรณีอุทกภัย ปี ๕๔ การปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบไม่เป็นไปตามสายบังคับบัญชาที่กำหนด
- ✚ กรณีเกิดภัยพิบัติรุนแรง รัฐบาลควรประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ ตั้งแต่ช่วงต้น รวมทั้งมีการฝึกซ้อมตามแผนการเตรียมความพร้อมแห่งชาติ (C-MEX) เนื่องจากการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย (ศปภ.) โดยอาศัยพระราชบัญญัติการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๕๓๔ มาตรา ๑๑(๓), (๔) ก่อให้เกิดปัญหาเชิงปฏิบัติระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบในพื้นที่กับหน่วยงานที่แต่งตั้งตามคำสั่ง ศปภ. อีกทั้งอำนาจจาก พรบ.ดังกล่าวไม่สามารถบังคับใช้กับพื้นที่ กทม. ได้
- ✚ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับท้องถิ่นควรมีการจัดทำบัญชียานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์ รวมทั้งวางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทุกคนมีส่วนร่วม เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรในการป้องกันและบรรเทาความรุนแรงของภัยพิบัติเพียงพอต่อการแก้ปัญหา แต่ยังไม่ถูกนำมาบูรณาการร่วมกันเพื่อใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น เครื่องสูบน้ำ เครื่องปั่นไฟ และคนในชุมชน ตัวอย่าง การแต่งตั้งวินมอเตอร์ไซด์รับจ้างเป็นอาสาสมัครดูแล-เฝ้าคั่นกั้นน้ำ โดยให้ค่าตอบแทนหรือสวัสดิการบางอย่าง
- ✚ ควรมีการเสริมสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพด้านการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงระบบติดตามสถานการณ์วิเคราะห์ และเตือนภัยไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากข้อมูลสถานการณ์น้ำในช่วงที่ผ่านมาไม่ชัดเจนเพียงพอ ขาดการกระจายข้อมูล และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่ด้อยประสิทธิภาพ
- ✚ ควรจัดเจ้าหน้าที่เวรให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่องตลอด ๒๔ ชั่วโมง เนื่องจากการทำงานของหลายหน่วยงานเป็นลักษณะเข้าไป – เย็นกลับ จึงเกิดปัญหาในการประสานงานหลังเวลาราชการหรือภาวะเร่งด่วน
- ✚ กองทัพและพื้นที่เสี่ยงภัยควรมีการวางแผนป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติแต่เนิ่นๆ เนื่องจากสถานการณ์น้ำท่วมในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต
- ✚ ควรปรับให้ศูนย์ค้นหาช่วยเหลือ กองทัพอากาศ ซึ่งขึ้นตรงต่อ ศปภ. โอนย้ายมาให้ ศบภ.ทท. เป็นผู้รับผิดชอบในภาพรวม เพื่อลดข้อจำกัดในการปฏิบัติงานที่ขัดต่อระเบียบ ข้อบังคับทางทหาร

⁷ สรุปการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๑/๕๕ เรื่อง “มุมมองของกองทัพต่อการจัดการมหาอุทกภัย ๒๕๕๔” โดย พ.อ.พิริยะ ภาระเจติย์ รอง ผอ.สนผ.ยก.ทหาร วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

 จากพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ ที่กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบ แต่พบว่ายังขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภัยพิบัติ จึงควรมีการแก้ไขให้ กระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพไทย หรือสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบแทน

 ควรมีการจัดตั้งศูนย์กลางการบริหารจัดการภัยพิบัติ ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติมากกว่าการสร้างนโยบายที่เป็นนามธรรม เป็นศูนย์กลางที่มีชีวิต คือ มีการปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมตั้งแต่ในภาวะปกติ

นอกจากนี้ ในประเด็น **ประสบการณ์ของกองทัพต่อการจัดการมหาอุทกภัย ปี ๒๕๕๔ : กรณีศึกษางานป้องกันอุทกภัยนิคมอุตสาหกรรมบางชัน**⁸ ซึ่งรายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรมีการให้ข้อมูลปริมาณน้ำตามจริงตลอดเวลา เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการน้ำในฤดูฝน ฤดูแล้ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถคาดการณ์ และพยากรณ์อากาศอย่างแม่นยำเที่ยงตรง เพื่อชี้แจงให้เห็นถึงแนวทางการไหลของน้ำจากต้นทาง – ปลายทาง อันจะนำไปสู่การเตรียมการในระดับจังหวัด และ กทม. และเตรียมความพร้อมสำหรับการให้ความรู้และสร้างความพร้อมแก่ชุมชน


สำหรับ ประเด็น **การปฏิบัติการของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔ ในมุมมองของภาคส่วนต่างๆ**⁹ มองว่าตั้งแต่วิกฤตอุทกภัยที่เกิดขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๔ ที่ผ่านมาก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพและประชาชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งความร่วมมือระหว่างกันในครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดความไว้วางใจ มิตรภาพ และความอบอุ่นระหว่างทหารและประชาชนในยามวิกฤตมากขึ้น ทั้งนี้กองทัพในส่วนกองบัญชาการและยุทธศาสตร์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ควรต้องมาจัดทำแผนบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการป้องกันและเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับภัยพิบัติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยนำประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับเข้ามาใช้เพื่อกำหนดบทบาทที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพบว่า การบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย สรุปลได้ว่า ประเทศไทยยังขาดหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการที่ทำการรวบรวมข้อมูลในด้านน้ำอย่างครบถ้วนและข้อมูลกระจายอยู่หลายหน่วยงาน อีกทั้งการสื่อสารข้อมูลไปยังประชาชนเป็นคำศัพท์ที่ยากต่อการเข้าใจ ดังนั้นควรร่วมกันระดมความร่วมมือในหลายหน่วยงานเพื่อประมวลข้อมูลให้ง่ายต่อการเข้าใจของประชาชน นอกจากนี้ยังขาดการเตรียมความพร้อม ทั้งนี้ ปัจจุบันการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถคาดการณ์หรือให้ความมั่นใจได้อย่างแน่นอนและเที่ยงตรง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศซึ่งปัจจุบันเป็นภาวะที่เรียกว่า “Climate Corruption” อันหมายถึงความผิดปกติทางสภาพภูมิอากาศที่มองเห็น แต่ไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นการตัดสินใจที่จะสร้างองค์ความรู้บนพื้นฐานของข้อมูลและสถิติทางวิทยาศาสตร์นั้นไม่เพียงพอต่อการรับมือกับภัยพิบัติ อีกทั้งขาดการบูรณาการของหน่วยงานซึ่งในภาวะวิกฤตควรมีเอกภาพและการประสานงาน เนื่องจากการจัดการภัยพิบัติมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก การประสานงานอย่างชัดเจนและแม่นยำจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้การจัดการดำเนินไปในทิศทางเดียวกันหรือมีเอกภาพ (Single of Command) ตามหลักการการจัดการภัยพิบัติ (Incident


⁸ สรุปรายการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๑/๕๕ เรื่อง “ประสบการณ์กองทัพต่อการจัดการมหาอุทกภัย ปี ๒๕๕๔ : กรณีศึกษา งานป้องกันอุทกภัยนิคมอุตสาหกรรมบางชัน” โดย พ.อ.ปิยพงศ์ กลิ่นพันธุ์ รองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๒ รักษาพระองค์ วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕


⁹ สรุปรายการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๑/๕๕ เรื่อง “ปฏิบัติการของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔” ในมุมมองของภาคส่วนต่างๆ” ได้แก่ ผศ.ดร.ทวิดา กมลเวชช รองคณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คุณสมลักษณ์ หุตานุวัตร เครือข่ายประชาชนอาสาสมัครทำงานฝ่าน้ำท่วมไทยพีบีเอส และคุณวินัส อัศวสิทธิถาวร ผู้อำนวยการสื่อสารองค์กร เครือซิเมนต์ไทย (SCG) วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕


Command System : ICS) ซึ่งเป็นระบบที่ออกแบบมาสำหรับหน่วยที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤต นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจนในเรื่องระยะเวลาและมาตรการชดเชยในสถานการณ์ที่มีประชาชนบางส่วนได้ประโยชน์ และบางส่วนเสียประโยชน์ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างมวลชนได้ ประกอบกับขาดการนำแผนปฏิบัติการ (Standard Operating Position : SOP) มาใช้อย่างแท้จริง ซึ่งในแผนปฏิบัติการดังกล่าวได้กำหนดการดำเนินงานไว้หมดแล้ว รวมทั้งการฝึกซ้อมแผนการบริหารวิกฤตการณ์ด้านการสาธารณสุข (Crisis Management Exercise : C-MEX) โดยนำแผนทั้งหมดมาซ้อนกันเพื่อหาช่องโหว่หรือจุดต่อประสานสำหรับการปฏิบัติแบบบูรณาการและขาดการวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) ที่รอบด้านและไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ รวมทั้งขาดการจัดการด้านสื่อสารโดยบุคคลที่ทำหน้าที่สื่อสารควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านเทคนิคและการสั่งการ มีความชำนาญและมีความพร้อมในการเตรียมการสำหรับการตอบคำถามสื่อมวลชน และต้องมีการสื่อสารอย่างชัดเจน รวมทั้งขาดการวางแผนรับมือกับภัยพิบัติ ถึงแม้จะมีแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ และมีการซ้อมป้องกันภัยต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง แต่ในยามวิกฤตหรือสถานการณ์คับขันกลับไม่มีการนำสิ่งเหล่านี้มาใช้งานอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ หลายฝ่ายคาดการณ์ว่าภัยพิบัติจะเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในประเทศไทยอีกหลายครั้งในอนาคต จึงควรร่วมมือกันทบทวนแผน ตลอดจนการวางแผนเมือง การจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อรับมือและแก้ปัญหาในระยะยาว


ทั้งนี้ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการแก้ไขปัญหาในอนาคต ไว้ดังนี้

 ควรมีการนำแผนที่เตรียมการหรือมาตรการต่างๆ มาใช้ เนื่องจากพระราชบัญญัติบรรเทาสาธารณภัยปี ๒๕๕๐ ได้มีการระบุโครงสร้างหน่วยงาน และแผนในการดำเนินการไว้แล้ว ซึ่งรัฐบาลควรนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อสังคมไทย


 ควรยกระดับเรื่องภัยพิบัติให้เป็นวาระแห่งชาติ ให้เกิดการแก้ปัญหาาร่วมกันทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานระดับชาติ หน่วยงานระดับท้องถิ่น รวมถึงการปรับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอยู่แล้ว (Re-design) และมีพัฒนาการประเมินความเสี่ยง (Risk Analysis) เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งในกรณีที่สามารถจัดการได้และกรณีที่ไม่สามารถจัดการได้ โดยจะต้องทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลที่มีในขณะนั้น


 การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมความปลอดภัย (Sense of security) ในสังคมไทย โดยสร้างระเบียบวินัยของคนในประเทศ เนื่องจากประเทศไทยนั้นเมื่อมีการเตือนภัยแล้วไม่เกิดเหตุการณ์ใด ก็กลายเป็นการสร้างความไม่น่าเชื่อถือและไม่ยอมอพยพจากพื้นที่ ดังนั้นประเทศไทยจึงควรปรับการให้ความช่วยเหลือให้เกิดเป็นลักษณะแบบ shelter จุดรวมพลของหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการส่งกำลังบำรุงความช่วยเหลือที่รวดเร็ว อย่างไรก็ตาม รัฐจำเป็นต้องสร้างความน่าเชื่อถือในระบบเตือนภัยให้เกิดขึ้นกับประชาชนให้ได้


 ควรมีการกำหนดเวลาและแผนการบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างยั่งยืน โดยสามารถแบ่งได้เป็น ๕ ระยะ โดยควรวางอนาคตประเทศไทยในห้วง ๑๐๐ ปี เพื่อสร้างทิศทางการพัฒนาประเทศที่เข้าใจธรรมชาติและวางมาตรการต่างให้กับคนในรุ่นต่อไปไม่ให้เกิดปัญหาอย่างที่ผ่านมา

 บทบาทของกองทัพในการร่วมมือกับชุมชน เนื่องจากกองทัพมีทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งด้านกำลังพล เครื่องมือยุทธโธปกรณ์ และมีระเบียบวินัย ซึ่งมีศักยภาพและประสิทธิภาพสูง โดยสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชนในการทำแผนที่ความสูง ทางน้ำ และระบบสื่อสารชุมชน พร้อมกันนี้ กองทัพต้องให้ความสำคัญวิชาการในการศึกษา วางแผน โดยใช้รูปแบบจำลอง (Model) ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการน้ำทั้งหมด อาทิ การทำภาพจำลองเหตุที่จะเกิดขึ้นที่แสดงการไหลของน้ำของเนเธอร์แลนด์ในการวางแผนจัดการตามสภาพภูมิประเทศ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประชาชนต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อบริหารจัดการชุมชนได้เองในยามวิกฤติด้วย ซึ่งไทยสามารถนำมาประยุกต์ด้วยการช่วยกันทำแผนที่ชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านมีข้อมูลนำมาใช้บริหารจัดการตนเองได้เมื่อเกิดน้ำท่วม ทั้งนี้ จากแผนงานของภาครัฐโดย คณะกรรมการ

ยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) ยังไม่เห็นแผนงานที่เป็นรูปธรรมและสร้างความมั่นใจให้ประชาชนได้ อย่างไรก็ตามหากมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างบริสุทธิ์ใจก็จะทำให้สังคมไทยได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนได้เป็นอย่างดี และประชาชนเองก็พร้อมที่จะช่วยเหลือตัวเองได้เช่นกัน

 นำระบบสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประสิทธิผล โดยภาคเอกชนได้มีการนำองค์ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการให้องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องภายใต้ภาวะวิกฤติ หรือ “Business Continuity Management (BCM) โดยให้ความสำคัญต่อการช่วยเหลือบุคลากรในองค์กรก่อน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือชุมชน สังคมต่อไป ทั้งนี้ กองทัพสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันทั้งในด้านการประสานงาน ทิศทางในการร่วมมือกันต่อไป โดยเปรียบเหมือนกับ Life Continuity Management คือ ไม่ว่าจะเกิดวิกฤติอย่างไรก็ตามชีวิตและองค์กรต้องสามารถดำเนินต่อไปได้

 การติดตามตรวจสอบคณะกรรมการทำงานที่รัฐบาลตั้งไว้ ได้แก่ คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ (กยอ.) และคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) รวมทั้งเสนอแนวทางการแก้ปัญหา มาตรการต่างๆ โดยทำงานแบบคู่ขนานเพื่อให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้ (Accountability) รวมทั้งคณะกรรมการแต่ละท่านควรต้องมีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ สื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการติดตามตรวจสอบ


 เนื่องจากภัยพิบัติเป็นเรื่องที่เกิดข้ามเขตการปกครองซึ่งทำให้ พรบ.ปภ.๕๐ แบ่งการบริหารจัดการตามเขตการปกครอง ทำให้ความเข้มแข็งของแต่ละท้องถิ่นไม่เท่ากัน โดยมีการสั่งการให้ส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นดำเนินการ (Decentralization) โดยไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าเป็นหน่วยงานใด ทั้งนี้หากเกิดวิกฤติในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งและชุมชนสามารถจัดการแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ สถานการณ์วิกฤตินั้นจะไม่ขยายวงกว้าง อย่างไรก็ตาม การเมือง หรือการแสวงผลประโยชน์ให้แก่พวกพ้องกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมักจะเข้าไปมีส่วนในเหตุการณ์วิกฤติและเป็นส่วนสำคัญให้วิกฤติขยายตัวเป็นภัยพิบัติที่เกิดหายนะอย่างมหาศาลเสมอ จึงมีการกล่าวว่า “วิกฤติ (Crisis) + การเมือง (Political) = ภัยพิบัติ (Disaster)” ซึ่งอาจจะแก้ไขได้โดยการให้ความรู้ในการจัดการปัญหาแก่ชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อให้สามารถจัดการกับวิกฤติต่างๆได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ก่อนที่วิกฤติจะขยายวงกว้างและแสดงสภาพให้การเมืองเข้ามาจัดการจนกลายเป็นหายนะภัยพิบัติดังเช่นเหตุการณ์ที่ผ่านมาได้

ส่วนประเด็น **แนวโน้มอุทกภัยกับการบริหารจัดการน้ำ** พบว่า¹⁰ ในขั้นตอนการจัดการปัญหาอุทกภัยต้องมีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัย ซึ่งมีสาเหตุหลักสำคัญ ๒ ปัจจัย คือ ๑) จากสภาพธรรมชาติของแต่ละท้องที่ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิสังคม ๒) จากการกระทำของมนุษย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้อุทกภัยทวีความรุนแรงขึ้น โดยหากจะพิจารณาถึงหลักคิดในการจัดการปัญหาอุทกภัยซึ่งต้องอาศัยการร่วมกันกำหนดมาตรการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อบริหารจัดการปัญหาอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นที่ประสบปัญหา สำหรับก่อนที่จะมีการคิดสร้างแผนยุทธศาสตร์ และหามาตรการแก้ปัญหาควรยึดหลัก **“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”** ...ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นยุคเป็น **“หลักคิด”** และ **“หลักทำ”** อันสำคัญ คือ

¹⁰ สรุปรายการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๑/๕๕ เรื่อง “แนวโน้มอุทกภัยกับการบริหารจัดการน้ำ” โดย นายปราโมทย์ ไม้กลัด อธิบดีอธิบดีกรมชลประทาน วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

- เข้าใจ : ต้องรู้ถึงเรื่องราวของปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกระจ่าง
- เข้าถึง : ต้องสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เข้าถึงสภาพปัญหา
- พัฒนา : การดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์และมาตรการสำคัญในการจัดการปัญหาอุทกภัยให้หมดไปหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดให้ลดเหลือน้อยที่สุดนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการบริหารจัดการและดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้น และระยะยาว มีสาระสำคัญ คือ กำหนดนโยบายและองค์การจัดการน้ำของชาติให้ชัดเจนโดยจัดทำแผนแม่บทการจัดการปัญหาน้ำท่วมและอุทกภัยแบบบูรณาการ รวมทั้งต้องกำหนดมาตรการแก้ปัญหาอุทกภัยให้เหมาะสม ประกอบด้วย

 มาตรการแก้ปัญหาอุทกภัยด้วยสิ่งก่อสร้าง เช่น การก่อสร้างคันกันน้ำ การก่อสร้างคลองผันน้ำ การปรับปรุงสภาพลำนน้ำ การก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ การระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่ม การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

 มาตรการแก้ปัญหาอุทกภัยด้วยการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง มีดังนี้

๑) การจัดทำแผนที่แสดงบริเวณน้ำท่วมซ้ำซากของกลุ่มน้ำต่างๆ ให้มีรายละเอียดชัดเจน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการบริหารจัดการต่อไป

๒) นำแผนที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมมาศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพพื้นที่ในชุมชน ด้วยระบบการบริหารด้านผังเมือง และจัดระบบประกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นด้วยธุรกิจประกันภัย

๓) เมื่อผ่านการวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่แล้วพบว่าพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมเสียหายทุกปี ไม่สามารถแก้ไขได้ ควรพิจารณาดำเนินการปรับตัวให้อยู่ได้อย่างเป็นสุขกับสภาพธรรมชาติ และปัญหาที่จะเกิดขึ้น

๔) กรณีหมู่บ้านและชุมชนตั้งอยู่ที่บริเวณเชิงเขา ที่มักเกิดน้ำป่าไหลหลากหรือดินถล่มเป็นประจำให้พิจารณาโยกย้ายบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างให้พ้นไกลไปจากตลิ่งหรือบริเวณจุดที่เสี่ยงภัย

๕) สร้างระบบพยากรณ์และเตือนภัย โดยมีระบบบริหารจัดการและการพัฒนาเทคโนโลยีการพยากรณ์และเตือนภัยให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูง

สำหรับในปัจจุบันและอนาคตประเทศไทยยังคงมีภารกิจในการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยที่ต้องดำเนินการในยุทธศาสตร์ที่หลากหลาย โดยต้องใช้ให้เหมาะกับสภาพปัญหาและสภาพท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน แต่ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่วางนโยบายและหน่วยปฏิบัติที่เป็นเจ้าภาพในการรับผิดชอบเฉพาะเรื่อง การจัดการอุทกภัยอย่างชัดเจน จึงถึงเวลาแล้วที่ผู้บริหารประเทศควรต้องวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ขององค์กรและระบบการบริหารจัดการ เพื่อให้การแก้ปัญหาต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีเอกภาพเป็นการถาวรและสามารถขับเคลื่อนมาตรการแก้ปัญหาตามที่กล่าวข้างต้นนั้นให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

จากบทเรียนสถานการณ์ **มหาอุทกภัย ๒๕๕๔** พบว่า¹¹ ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยมีการวางแผนการดำเนินงานทางยุทธศาสตร์เรื่องการบริหารจัดการน้ำโดยมองในภาพใหญ่ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้นทั้งระบบ โดยมีการปรับโครงสร้างองค์กร กฎระเบียบ การเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิดของผู้ปฏิบัติงานและหน่วยปฏิบัติ วางยุทธศาสตร์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาเป็นอย่างมาก โดยสถานการณ์อุทกภัยที่ผ่านมาสามารถสรุปรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

¹¹ สรุปการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๑/๕๕ การบรรยายพิเศษเรื่อง “มหาอุทกภัย ๒๕๕๔” โดย ดร.อานนท์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผู้เชี่ยวชาญด้านน้ำของศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (ศปภ.) / คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เหตุการณ์อุทกภัยปี ๒๕๕๔ เกิดจากปัจจัยหลายประการ แต่หนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ คือ การขาดความพร้อมในการรับข้อมูล เนื่องจากข้อมูลมีที่มาจากหลายแหล่งทำให้เกิดความสับสน ซึ่งความจริงมีอยู่ว่า ข้อมูลตั้งต้นมีที่มาจากแหล่งข้อมูลจำนวนน้อย แต่เนื่องจากการส่งผ่านข้อมูลอาจส่งผลให้เกิดการตีความอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่มีความหลากหลายนั้นเป็นเรื่องปกติในเชิงวิชาการ แต่กลับเป็นข้อดีสำหรับการวิเคราะห์หาแนวทางการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมบนพื้นฐานข้อมูลที่มีอย่างเพียงพอ ทำให้สามารถพิจารณาด้านกายภาพ เช่น สภาพพื้นที่ เครื่องมือ ศักยภาพการดำเนินงาน นำมาประเมินสถานการณ์ และประเมินตนเอง เพื่อให้รอดจากวิกฤตน้ำท่วม โดยในช่วงแรกที่มีการจัดตั้ง ศปภ. พบว่าเกิดความโกลาหล เนื่องจากยังไม่มีเตรียมความพร้อม แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ มีหลายหน่วยงานได้จัดทำ worst case scenario กรณีเกิดอุทกภัยแต่ไม่มีระบบบริหารจัดการน้ำ ปรากฏว่า ภาพความรุนแรงเลวร้ายกว่าภาพสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง บ่งชี้ได้ว่าการบริหารจัดการน้ำส่งผลในเชิงบวก หรือลดความเสียหายลงได้ไม่มากนัก และปัจจัยเสริมอื่นๆ ที่มีผลต่อการเกิดอุทกภัยปี ๒๕๕๔ ได้แก่ ปัจจัยน้ำทะเลหนุนซึ่งทำให้การระบายน้ำลงทะเลชะลอตัวลง ประกอบกับลมตะวันออกเฉียงใต้ความแรงทำให้มีน้ำเอ่อท่วมบริเวณปากแม่น้ำ ส่งผลให้อัตราการไหลของน้ำช้าลง นอกจากนี้ยังเกิดจากปัจจัยปริมาณน้ำฝน ซึ่งจะแปรตามสภาพภูมิอากาศ จำนวนพายุที่พัดผ่านประเทศไทย เป็นต้น และปัจจัยการระบายน้ำ หรือการพร่องน้ำจากเขื่อน ในระยะเวลา และปริมาณที่เหมาะสม

ที่ผ่านมาการดำเนินงานโดยมองผ่านบทเรียนอุทกภัยปี ๒๕๕๔ ทำให้ทราบว่าภาครัฐได้ดำเนินการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติโดยเน้นทั้งการแผนระยะสั้น (ฟื้นฟู) และระยะยาว มีโครงการประมาณ ๕๐๐ - ๖๐๐ โครงการ (ยังไม่รวมโครงการระดับท้องถิ่น จังหวัด) แต่ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งในความเป็นจริงนั้นการวางแผนระดับยุทธศาสตร์เรื่องการบริหารจัดการน้ำมีอยู่ก่อนแล้ว แต่เมื่อประกอบกับบทเรียนอุทกภัยครั้งนี้ทำให้เกิดยุทธศาสตร์ ๔ หลัก ได้แก่

- พื้นที่ต้นน้ำ การบริหารจัดการเพียงบางลุ่มน้ำอาจไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหา ดังนั้น จึงต้องมองภาพรวมทั้งในลุ่มน้ำภาคเหนือ ภาคตะวันตก ได้แก่ ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน ป่าสัก ฯลฯ โดยต้องใช้มาตรการชะลอน้ำให้ได้มากที่สุดด้วยการใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำ โดยสร้างฝายชะลอน้ำเพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่งจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับการสร้างอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้น การปรับเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำเพื่อให้หน่วยปฏิบัติสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับให้มีมาตรการเร่งพร่องน้ำในเขื่อนเพื่อตัดยอดน้ำในช่วงเวลาที่เร็วขึ้นกว่าเดิม

- พื้นที่กลางน้ำ หากมีปริมาณน้ำมากให้ผันน้ำลงสู่แก้มลิง หรือพื้นที่รับน้ำที่จัดเตรียมไว้ทั้งในส่วนตอนบนและตอนล่างของประเทศไทย โดยให้ความสำคัญทั้งระบบการจัดการน้ำเพื่อให้ น้ำไหลเข้า- ออกได้อย่างสะดวก จัดการกับสิ่งปลูกสร้างขวางทางน้ำ ระบบฟื้นฟูพื้นที่หลังน้ำลด โดยการดำเนินงานทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานการผันน้ำลงพื้นที่ แต่ต้องควบคุมผลกระทบให้ประชาชนเดือดร้อนน้อยที่สุด

- กระจายน้ำลงหลายจุด นอกจากการผันน้ำลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาสายหลักแล้ว ควรกระจายออกสู่ทะเลผ่านแม่น้ำหลายสาย เพื่อลดความเสี่ยงในการเอ่อท้นของปริมาณน้ำบริเวณริมแม่น้ำ

- พื้นที่ปลายน้ำ ควบคุมน้ำให้อยู่ในเส้นทางลำน้ำ ป้องกันการเอ่อท้นบริเวณริมตลิ่ง โดยจัดการขุดลอกให้ร่องน้ำมีระดับความลึกเพียงพอเพื่อทำให้น้ำไหลเร็วขึ้น การซ่อมประตูระบายน้ำ การปิดล้อมพื้นที่เมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งตั้งแต่อดีต พื้นที่ปิดล้อมจะมีแนวทางการปฏิบัติโดยใช้แนวคันกันน้ำในพระราชดำริ แต่ปัจจุบันพบว่าชุมชนกระจายตัวออกนอกแนวคันกันน้ำในพระราชดำริ ดังนั้นต้องขยายพื้นที่การทำคันกันน้ำให้ครอบคลุม และเพิ่มแนวคันกันน้ำให้สูงพอกับการป้องกัน แต่ด้วยมีเงื่อนไขเป็นตัวกำหนด เพราะฉะนั้นแนวคันกันน้ำด้านนอกแนวฯ อาจยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ ดังนั้น จะต้องมีการ

เตรียมมาตรการอื่นรองรับ เช่น การตั้งเครื่องสูบน้ำ ฯ แต่ความเสียหายน่าจะลดลงด้วยการเตรียมการรับมือที่กล่าวมา

นอกจากยุทธศาสตร์ทั้ง ๔ ยังต้องเพิ่มเติมในเรื่องของระบบเตือนภัย single command ที่คาดว่าจะการบริหารจัดการน้ำจะดีขึ้นนั้นต้องอาศัยการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดเหตุโดยมีแผนเผชิญเหตุ มีการพิจารณาความสำเร็จของโครงการทั้งหมดโดยจัดทำตัวแบบ (Model) สถานการณ์อุทกภัย โดยใช้ worst case scenario อันมีปัจจัยปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำที่เอ่อช่วงกลางน้ำ พายุ ๕ ลูก และปัจจัยเสริมอื่นๆ ที่มีผลต่อการเกิดอุทกภัย ประกอบกับมาตรการ และแผนการบริหารจัดการน้ำที่กล่าวมา ซึ่งคาดว่าจะเกิดผลสัมฤทธิ์ปรากฏว่า ปริมาณน้ำในช่วงปลายน้ำลดลง นั่นก็หมายถึงความเสียหายจากการเกิดอุทกภัยที่คาดการณ์ไว้ก็น่าจะลดลงด้วย

นอกจากนี้ การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคงครั้งที่ ๑/๕๕ เรื่อง “การปฏิบัติงานของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔” ยังได้มีการรวมกลุ่มการประชุมเชิงปฏิบัติการภายใต้ชื่อเรื่อง “แนวทางที่กองทัพควรดำเนินการต่อภัยพิบัติในอนาคต” ซึ่งแบ่งเป็น ๒ กลุ่มย่อย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

➤ **กลุ่มประชุมเชิงปฏิบัติการที่ ๑** สามารถสรุปได้ว่าการดำเนินการของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความชัดเจนในแต่ละระดับทั้งในระดับนโยบาย แผนงาน การปฏิบัติ และกรอบงบประมาณ รวมทั้งต้องมีการประสานงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ และควรมีการบริหารจัดการที่อ่อนตัวเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานในภาวะวิกฤตได้ ที่สำคัญกองทัพต้องเร่งระดมการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูล รวมทั้งปฏิบัติการของกองทัพให้ประชาชนทราบ อีกทั้งแนวทางการปฏิบัติและกลไกความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างองค์กรต่างๆ ทุกภาคส่วนนั้น ควรเริ่มจากการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานมวลชนรองรับไว้ตั้งแต่ในยามปกติ ทำให้ช่วงเกิดภัยสามารถระดมความช่วยเหลือจากเครือข่ายเหล่านี้เพราะรู้จักพื้นที่ดีที่สุด นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดพลังมวลชนหลังจากภาวะวิกฤตอีกด้วย รวมทั้งกองทัพควรมีกลไกประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นๆ ตามศักยภาพที่มีของหน่วยงานนั้นๆ

➤ **กลุ่มประชุมเชิงปฏิบัติการที่ ๒** สามารถสรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้กองทัพเข้าดำเนินการในการจัดการภัยพิบัติ ทั้ง ๔ ขั้นตอน (การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ การเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญภัยพิบัติ การปฏิบัติการระหว่างภัยพิบัติ และการฟื้นฟูหลังสถานการณ์ภัยพิบัติ) และการดำเนินการของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔ พบว่า ในประเด็น การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และการเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญภัยพิบัตินั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเร่งฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น การปลูกต้นไม้ รวมทั้งการเตรียมบุคลากรประจำการเพื่อรองรับต่อสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น และต้องมีแผนการซักซ้อม เช่น การ X-Ray พื้นที่น้ำท่วม ศึกษาขั้นตอนและพื้นที่การอพยพ ศึกษาทางด้านกฎหมายตามขอบเขตอำนาจที่สามารถกระทำได้ พัฒนาการทางด้านข่าวสารโดยรายงานถึงข้อมูลปัจจุบันและสร้างประสิทธิภาพของการประสานงานเพื่อทำให้เกิดเครือข่ายในการช่วยเหลือได้ ส่วนในประเด็น การปฏิบัติการระหว่างภัยพิบัตินั้น ควรจะต้องพิจารณาถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งในสถานการณ์เร่งด่วนฉุกเฉินและสถานการณ์ไม่เร่งด่วนฉุกเฉินโดยใช้พื้นที่ของกองทัพในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเมื่อเกิดภัยต่างๆ รวมทั้งพิจารณาถึงการอพยพ และการเป็นศูนย์อพยพ ตลอดจนการเตรียมกำลังพล เพื่อเป็นกำลังเสริมเมื่อได้รับการร้องขอ นอกจากนี้ในประเด็นการฟื้นฟูหลังสถานการณ์ภัยพิบัติ จะต้องให้ความช่วยเหลือด้านยุทธโธปกรณ์ในการเคลื่อนย้ายกลับของผู้ประสบภัยและสิ่งของ ตลอดจนการซ่อม-สร้างระบบสาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัยด้วย

❖ สำหรับกรณี การบริหารจัดการกับปัญหาภัยพิบัติของต่างชาติ จะขอยกกรณีตัวอย่างการ ประชุมสัมมนาเชิงวิชาการนานาชาติ เรื่อง “Disaster Management : International Community Cooperation in Dealing with the Challenges and the Consequences of Water Crisis” ซึ่ง ประเทศอื่นๆ ได้มีการใช้กองทัพเป็นเครื่องมือในการจัดการภัยพิบัติ ดังมีสาระสำคัญต่อไปนี้

Mr. Markus Werne, Deputy Head of the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Regional Office for Asia and the Pacific (UNOCHA) กล่าวว่า¹² องค์การด้าน มนุษยชาติได้ดำเนินการร่วมกันสำหรับการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติ โดยถือว่าปัญหาภัยพิบัติเป็น ๑ ใน ๔ ส่วนของโลก ที่มนุษยชาติต้องสามารถตอบสนองต่อการเกิดขึ้นของภัยพิบัติให้ได้และต้องสามารถตอบสนองต่อ ความซับซ้อน รวมทั้งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากมนุษย์เอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อม ร่วมกันระหว่างประเทศหุ้นส่วน รวมทั้งการตอบสนองร่วมกันระหว่างภูมิภาคแปซิฟิก

เริ่มจาก UNOCHA ที่ถือเป็นหน่วยงานขนาดเล็กหน่วยงานหนึ่งในการสนับสนุนด้านมนุษยธรรมต่อ การจัดการกับปัญหาภัยพิบัติ ทั้งนี้ชุมชนประชาชาติก็ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้ยังมี รัฐบาลต่างๆ ภายใต้กรอบทวิภาคีและพหุภาคีในการเข้ามามีส่วนในการให้การสนับสนุนด้านต่างๆ แต่ที่สำคัญ ที่สุดน่าจะเริ่มจากการที่ประเทศของตนเองต้องสามารถตอบสนองความช่วยเหลือต่อประชากรของตนได้อย่าง มีประสิทธิภาพเสียก่อน

นอกจากนี้ยังมี มติ ๔๖/๑๘๒ ที่ถือเป็นระบบสากลของ UNOCHA ในการให้ความช่วยเหลือต่อการ ร้องขอของรัฐบาลต่างๆต่อผู้ที่ประสบกับปัญหาภัยพิบัติ รวมทั้งยังเป็นแกนกลางของผู้ประสานงานภัยพิบัติ ประเภทฉุกเฉิน โดยจะไม่ใช่เพียงแค่หน่วยงานการช่วยเหลือมนุษยชาติจากนานาชาติเพียงเท่านั้น แต่ต้องมีทั้ง NGO และอื่นๆ เข้ามาดำเนินการช่วยเหลือแก่รัฐบาลนั้นๆ ด้วย

UNOCHA เป็นองค์การช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่ในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่มากกว่า ๑,๘๐๐ คน ในกว่า ๔๗ ประเทศ โดยเป็นการเตรียมความพร้อมในการสนับสนุนร่วมกับรัฐบาลต่างๆ ที่เกิดภัยพิบัติ การฝึกอบรม ในพื้นที่ที่เกิดปัญหาร่วมกับชุมชนต่างๆ และจัดการกับเครื่องมือที่มีอยู่ในการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติ แต่การ จัดการเหล่านั้นจะต้องคำนึงถึงเอกภาพและความรับผิดชอบในการจัดการต่อปัญหาของประเทศนั้นๆ โดยเริ่ม จากการพิจารณาถึงขีดความสามารถต่อบทบาทของรัฐบาลนั้นๆ ในการจัดการตนเอง รวมทั้งรัฐจะต้องมีความ ยินยอมในการรับความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ ด้วย

ประเทศในเอเชียแปซิฟิก ต้องมีความเข้าใจในการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ ในการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติ สำหรับบริบทของประเทศในเอเชียแปซิฟิกการทหารดูเหมือนว่าจะเป็น หนทางสุดท้ายในการเข้าจัดการกับปัญหาภัยพิบัติเมื่อภาครัฐบาล ประชาชน รวมทั้งหน่วยงานอื่นไม่สามารถที่ จะจัดการกับปัญหานี้ได้ แต่ความจริงแล้วทหารไม่ใช่หนทางสุดท้ายแต่เป็นด่านแรกในการที่จะเข้าไปจัดการกับ ปัญหา ดังนั้นทหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจว่าองค์ประกอบของพลเรือนเป็นอย่างไร รวมไปถึงการ เคารพและการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างไร อาทิเช่น ประเทศไทยในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา ทหาร ได้มีบทบาทสำคัญในการเข้าไปช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัยให้กับชุมชนในประเทศของตนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ นอกเหนือจากนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับขีดความสามารถภายในประเทศที่จะร้องขอเพื่อรับความ ช่วยเหลือจากประเทศเพื่อนบ้าน ประชากรโลก และประชาคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การ ประสานงานระหว่างทหาร รัฐบาล และภาคประชาชน จะต้องมีความเข้าใจร่วมกันก่อน โดยที่ทหารรับผิดชอบ

¹² การปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “A New Model for Humanitarian Response?” โดย Mr Markus Werne, Deputy Head of the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Regional Office for Asia and the Pacific (UNOCHA) เมื่อ ๑๘ มิ.ย. ๕๕ เวลา ๐๙:๔๕ – ๑๐:๔๕

สนับสนุนในมิติของความมั่นคง ตลอดจนการฝึกอบรมเพื่อรับมือภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในภูมิภาคนี้ยังมีความเปราะบางในเรื่องการรับรู้ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นพร้อมกัน แต่ก็มีส่วนต่ออย่างมากมายในด้านกลไกการทำงานของอาเซียนเองคือการที่ประเทศสมาชิกมีความสามารถในการนำกลไกต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือประเทศสมาชิกด้วยกัน เช่น การนำเครื่องมือและการบริการที่มีประสิทธิภาพเข้ามาแก้ไขเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการประสานงาน และการนำบทเรียนต่างๆ ในอดีตมาพิจารณาจนพบว่าเกิดปัญหาทางด้านการสื่อสารที่ใช้ในการประสานงานเป็นหลัก นอกจากนี้ที่ผ่านมายังพบว่า มีเครือข่ายการให้ความช่วยเหลือต่างๆ อีกมากมาย

สรุปได้ว่าการที่จะแก้ไขปัญหารวมทั้งการบรรเทาภัยพิบัติของแต่ละประเทศนั้น บทบาททางความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมนั้นจะต้องไม่ลดลง รวมทั้งความเป็นผู้นำในระดับประเทศจะต้องมีความเข้มแข็งและการประสานของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือทางด้านสิ่งของ อาทิเช่น จากปัญหาการสื่อสารที่จะรับของเพื่อบรรเทาปัญหาจากนานาประเทศของไทยที่ผ่านมาของเหตุการณ์สึนามิ เมื่อปี ๒๕๔๗ พบว่ารัฐบาลจะต้องมีความชัดเจนในการจัดการกับสิ่งของที่ส่งมาช่วยเหลือจากนานาชาติ เป็นต้น ทั้งนี้ยังต้องคำนึงถึงข้อจำกัดในการทำงานกับรัฐอื่นๆ ด้วย ซึ่งส่วนมากมักจะขึ้นอยู่กับประเทศอื่นๆ ที่ต้องทำงานให้เหมาะสมกับยุทธศาสตร์ของประเทศตนในการที่จะวางแผนและพัฒนาร่วมกันได้อย่างชัดเจน จนนำไปสู่อุทธศาสตร์ระดับชาติต่อไป

สำหรับ ประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า¹³ เป็นประเทศที่เกิดภัยพิบัติมากเป็นอันดับที่ ๑๑ ของโลก เนื่องจากลักษณะทางภูมิประเทศ ที่มีลักษณะของแผ่นเปลือกโลกเอื้อต่อการเกิดภัยพิบัติอย่างแผ่นดินไหว ซึ่งการดำเนินงานของภาครัฐนั้นได้มีการออกกฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาและลดทอนผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ กฎหมายที่ออกมาใหม่นี้เป็นที่มาของการปรับกระบวนการขั้นตอนในการบริหารจัดการปัญหาภัยพิบัติ ทั้งด้านการค้นหาผู้ประสบภัย การให้ความช่วยเหลือ และการดำเนินการในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง

ครั้งหนึ่งได้มีผู้นำของประเทศฟิลิปปินส์ กล่าวว่า “เราไม่กลัวกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากปัญหาผู้ก่อการร้ายในภาคใต้ของประเทศฟิลิปปินส์มากเท่ากับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ เนื่องจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาตินั้น ยากที่จะคาดเดาสถานที่ เวลา และไม่สามารถคาดการณ์ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ ทำให้มีโอกาสเกิดความเสียหายขยายเป็นวงกว้าง”

ประเทศฟิลิปปินส์มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ NDRRMC เป็นการจัดหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกเป็นกลุ่มๆ ภายใต้เงื่อนไขการลดความเสี่ยงทางภัยพิบัติธรรมชาติ ซึ่งมีทหารเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานนี้ ซึ่งคำตอบแรกในการเข้าถึงพื้นที่เกิดเหตุภัยพิบัติสำหรับฟิลิปปินส์นั้นคือ “ทหาร” ซึ่งเหล่าทหารจะมีความตระหนักดีว่า เราต้องเป็นที่พึ่งของประชาชน

เนื่องจากภัยพิบัติทางธรรมชาติไม่สามารถคาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้น ณ เวลา สถานที่ใด ได้อย่างแม่นยำ ดังนั้นหน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคือต้องให้ความสำคัญกับขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ทั้งในเรื่องเครื่องมือ เครื่องใช้ ยุทโธปกรณ์ อาทิ การสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำ ป้องกันปัญหาน้ำท่วม การประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยง การแจ้งเตือนในพื้นที่ห่างไกลที่มีโอกาสจะเกิดภัยพิบัติ รวมถึงการดำเนินงานหลังการเกิดภัยพิบัติ โดยการนำทหารช่างเข้าไปซ่อมแซมในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ เช่น การซ่อมแซมถนน สะพาน เป็นต้น

¹³ การบรรยายทางวิชาการ เรื่อง “AFP Role in Disaster Risk Reduction Management” โดย Colonel Jonas T Suizo, Current Chief Operations Division of the Armed Forces of the Philippines (AFP) Command Centre เมื่อ ๑๘ มิ.ย. ๕๕ เวลา ๑๐๔๕ - ๑๑๔๕

การเกิดภัยพิบัติส่งผลให้เกิดการประสานความร่วมมือกับนานาชาติ ซึ่งปัจจุบันมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็งมาก ประกอบกับมีการฝึกอบรม เช่น การฝึกซ้อม ๑๐ ประเทศในการจัดการกับภัยพิบัติ โดยบางประเทศได้มีการส่งผู้สังเกตการณ์และผู้เข้าร่วมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการช่วยเหลือในการยกอุปกรณ์หนัก การส่งหน่วยแพทย์ การจัดองค์กรตามบทบาทหน้าที่ โดยมีฝ่ายส่งการ ๖ หน่วย คือ กระทรวงกลาโหม กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ สภากาชาดแห่งชาติ และ คณะทำงานหลัก เข้าดำเนินการตอบสนอง เพื่อให้ความช่วยเหลือ โดยมีองค์กรระหว่างประเทศเข้าร่วมให้ความช่วยเหลือด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม กองทัพฟิลิปปินส์ยังมีงานหลักในการบรรเทาความช่วยเหลือทางด้านภัยพิบัติ คือ การวางแผนการให้ความช่วยเหลือกรณีเกิดภัยพิบัติ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ในการประสานงานกับฝ่ายพลเรือนในกรณีที่มีความจำเป็นในการบริหารจัดการภัยพิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อไปในอนาคตอีกด้วย

สำหรับประเทศญี่ปุ่น กรณีตัวอย่างการจัดการกับเหตุแผ่นดินไหวในภาคตะวันออกเฉียงใหญ่ของญี่ปุ่นที่ผ่านมา พบว่า¹⁴ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๔ ซึ่งมีเหตุแผ่นดินไหว ๙.๐ ริคเตอร์ และตามด้วยอาฟเตอร์ช็อค ทำให้โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ บ้านเรือน และพื้นที่ต่างๆ ได้รับความเสียหายเป็นวงกว้างกว่า ๑๙,๐๐๐ ราย ที่ต้องเสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวน ๗๖,๐๐๐ คน

ทั้งนี้ กองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่นได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการโดยออกคำสั่งให้เคลื่อนย้ายกองกำลังทั่วประเทศ มีหน่วยงานร่วมทั้งทางบกและทางทะเลภายใต้การนำของรัฐมนตรีกลาโหมเพื่อเข้าช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเตรียมความพร้อมจัดการเรื่องของนิวเคลียร์ รวมทั้งหน่วยงานร่วมอย่าง UN Pacific ซึ่งประกอบไปด้วยทหารจำนวน ๑๗,๐๐๐ นาย ทั้งเรือและเครื่องบินเข้าระดมให้ความช่วยเหลือในทันทีอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔ จากปฏิบัติการดังกล่าวทำให้สามารถลดกำลังทหารลงได้จากการให้ความช่วยเหลือในเหตุการณ์แผ่นดินไหวทั้งหมด ๑๗๔ วัน และจากการให้ความช่วยเหลือในเหตุการณ์นิวเคลียร์ ๒๙๑ วัน สามารถสรุปรวมได้ว่าสามารถช่วยชีวิตผู้ประสบภัยไว้ได้กว่าร้อยละ ๗๑ ค้นพบศพร้อยละ ๘๐ และนอกจากนี้ยังมีการกระจายกำลังในการส่งน้ำ อาหาร เข้าในพื้นที่ต่างๆ อีกด้วย

ทั้งยังพบว่าหน่วยงานหนึ่ง คือ JSDS ที่ประชาชนเห็นว่าสามารถตอบสนองการรับมือกับภัยพิบัติได้ดีที่สุด โดยครั้งหนึ่งของบุคลากรในหน่วย จะลาดตระเวน ดูแลเรื่องความมั่นคงทางบก ทางทะเล และทางอากาศ รวมทั้งมีการจัดการหน่วยยามฝั่ง และการต่อต้านทางอากาศ (Joint Task Force Operation) โดยหน่วยงานดังกล่าว(JSDS) มีการดำเนินงานตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ โดยจะมีการสะสมประสบการณ์ภัยพิบัติผ่านมาเพื่อพัฒนาการช่วยเหลือในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ยังมีบทบาทขององค์กรอื่นๆ อย่าง Complex Disaster ซึ่งมีการผสมผสานการให้ความช่วยเหลือของภัยพิบัติต่างๆ เช่น แผ่นดินไหว นิวเคลียร์ ถือเป็นหน่วยงานร่วมที่ได้รับมอบหมายทั้งบุคลากร เครื่องมือ สามารถโยกย้ายตรวจสอบเครื่องมือต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และใช้ความพยายามในการลดอุณหภูมิของเตาปฏิกรณ์ และ Immediate Response การดำเนินงานนี้จะเป็นการเตรียมความพร้อมของทหารที่จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเตรียมอพยพผู้คนโดยทันที ก่อนที่เหตุการณ์ภัยพิบัติจะเกิดขึ้น

กลไกความร่วมมือระหว่างประเทศอย่าง Allied and Partner response เป็นกลไกความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและอเมริกา โดยส่งทหาร ๒๐,๐๐๐ นาย ทั้งทางเรือและทางอากาศ เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน จัดการภัยด้านนิวเคลียร์ นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและออสเตรเลีย ก็ได้ให้ความ

¹⁴ การบรรยายทางวิชาการ เรื่อง “The Japan Self-Defense Forces & Large-scale / Unconventional Disasters” โดย Colonel Eisuke Kigami, Senior Research Fellow, Military Strategy Division, Policy Studies Department, NIDS Japan เมื่อ ๑๘ มิ.ย. ๕๕ เวลา ๑๓๐๐- ๑๔๓๐

ช่วยเหลือในการส่งกำลังคนทั้งทางเรือ ทางอากาศเข้าช่วยเหลือด้วยเช่นกัน โดยร่วมกับหน่วยสำรองพร้อมดำเนินการหรือ Call up of Reserves ซึ่งเป็นกระบวนการช่วยเหลือที่นำประชาชนพลเมืองในพื้นที่เข้ามาร่วมปฏิบัติการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติต่างๆ ด้วย พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนหรือ Centralization of transportation ในการให้ความช่วยเหลือด้านจัดการขนย้ายสิ่งของ โดยให้มีหน่วยในพื้นที่ต่างๆเป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัดทำงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินการ

สำหรับบทเรียนของการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติ ของโครงสร้างกองพันทหารช่าง กองทัพบกสหรัฐฯ พบว่า¹⁵ มีหน้าที่และพันธกิจ ในการก่อสร้าง และสนับสนุนยามเร่งด่วน รวมทั้ง การจัดการทรัพยากร การเดินเรือ การลดทอนความเสียหายจากน้ำท่วมโดยใช้ความรู้เชิงวิศวกรรม อาทิ เชื้อนป้องกันน้ำท่วม อ่างเก็บน้ำ และการควบคุมปริมาณน้ำ

ปัจจุบันหน่วยทหารช่างฯ มีการสนับสนุนในระดับสากลมากกว่า ๑๐๐ ประเทศทั่วโลก มีฐานตั้งอยู่ ๓๔ ประเทศทั่วโลก การเข้าไปจัดการภัยพิบัตินั้นต้องยึดกรอบการปฏิบัติการแห่งชาติด้านภัยพิบัติและต้องสามารถตอบโจทยภัยพิบัติในหลากหลายรูปแบบ และมีขั้นตอนชัดเจนปรับได้ตามสถานการณ์

หลักการจัดการกับภัยพิบัติ จากภาคส่วนต่างๆ ของสหรัฐฯ มีดังต่อไปนี้

๑. ภาครัฐ ท้องถิ่นดำเนินการจัดการไม่ได้จึงร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลาง
๒. ภาคประชาชน ต้องมีการเตรียมตัวอยู่เสมอเมื่อเวลาเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติขึ้นจะสามารถจัดการกับปัญหาในเบื้องต้นได้
๓. เอกชนต้องให้ความร่วมมือ เช่น ร้านอาหารต้องประกอบธุรกิจได้ตามปกติให้มากที่สุด
๔. กระทรวงกลาโหม มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ รวมทั้งต้องสนับสนุนรัฐบาลกลาง ท้องถิ่น รัฐ โดยมีข้อกำหนดอย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน

การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่ผ่านมาได้มีพลเรือนและฝ่ายทหารเข้าร่วมมือด้วยกันในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว หรือเรียกว่า Fema (Federal Emergency Management Agency) ซึ่งจะมีขีดความสามารถเคลื่อนเข้าในพื้นที่ได้ โดยประเมินสถานการณ์และทำการแจ้งสำนักงานจัดการภัยพิบัติเพื่อส่งต่อมาระดับรัฐมีการประเมินว่าในท้องถิ่นจัดการเองได้หรือไม่ หรือต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐซึ่งอาจจะต้องมีการจัดตั้งความช่วยเหลือระหว่างรัฐต่อรัฐช่วยเหลือกันในกรณีที่ต้องถึง รัฐเพื่อนบ้าน รัฐทวีภาคี ยังไม่สามารถจัดการได้ซึ่งปัจจุบันหน่วยทหารช่างให้การสนับสนุนด้านภัยพิบัติ โดยรับมือเบื้องต้นใน ๓ ประเด็นหลัก คือ

๑. ร่วมสนับสนุนกระทรวงมหาดไทยภายใต้กรอบระดับชาติ
๒. ใช้ พรบ.ควบคุมน้ำท่วม ประกอบกับมีการฝึกอบรมให้ความช่วยเหลือทั้งท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง และให้ความช่วยเหลือในระดับสากลด้วย
๓. ส่งทีมเข้าไปในพื้นที่เร็วที่สุด เพื่อเตรียมตัว/อพยพ/ใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าสำรอง/จ่ายน้ำ

อย่างไรก็ตามหน่วยทหารช่างนี้จะสามารถทำงานร่วมกันโดยมีความพร้อมเสมอสำหรับการทำงานเป็นทีม และมีสำนักงานใหญ่ในการสั่งการ โดยส่งทีมแบบหมุนเวียนกัน ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ ๙/๑๑ ที่ได้มีการส่งทีมเข้าช่วยเหลือและทำการตรวจสอบเพื่อความปลอดภัยในการค้นหาผู้รอดชีวิต

¹⁵ การบรรยายทางวิชาการ เรื่อง “Lessons Learned from US Armed Forces in Disaster Management : Humanitarian Assistance and Disaster Relief” by Mr. Andrew R. Benziger, Chief, Emergency Management US Army Corps of Engineers (USACE), Pacific Ocean Division เมื่อ ๑๘ มิ.ย. ๕๕ เวลา ๑๕๐๐ - ๑๖๓๐

สรุปได้ว่าบทบาทของ Fema นั้นจะได้รับการสนับสนุนตามข้อกำหนดของภารกิจโดยมีกรอบการดำเนินงานอย่างชัดเจน ประกอบไปด้วยงบประมาณ ทรัพยากร/ยุทธศาสตร์ ชีตความสามารถ ที่สามารถดำเนินงานร่วมหน้าได้ถึง ๓๖ ชั่วโมง ในการเตรียมภัย

นอกจากนี้ปัจจุบันสหรัฐฯ ได้มีการวางระบบรักษาความปลอดภัยทางภัยพิบัติ ซึ่งคาดว่าภายในปี ๒๕๗๓ จะแล้วเสร็จ โดยเป็นการดำเนินงานสร้างเขื่อนให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น มีการบูรณาการสร้าง Flood wall ๙๐๐ ไมล์ ซึ่งเป็น Flood way ที่ทำการควบคุมให้น้ำไหลไปในพื้นที่ที่ไม่เกิดความเสียหาย นอกจากนี้ยังได้นำบทเรียนที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติในปี ๒๕๗๐ และปี ๒๕๕๔ ที่ถือเป็นบทเรียนกว่า ๘๓ ปี มาเปรียบเทียบเพื่อทำโครงการ MR & T ในการพัฒนาภาวะผู้นำ ประสบการณ์ ความสำเร็จ หน้าที่ในการดูแลชุมชน การวางแผน การทบทวน การพยาบาล ความเชื่อ ความเข้าใจ ที่จะทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อป้องกันและพัฒนาแผนงานในอนาคต

การให้ความช่วยเหลือในระดับสากลของสหรัฐฯ ที่ถือว่าประสบความสำเร็จมากที่สุดนั้นคือหน่วยสนับสนุนขนาดเล็กหรือหน่วยเคลื่อนที่เร็วล่วงหน้า คือ หน่วยวิศวกรรม ประกอบไปด้วย นายทหารสัญญาบัตร ๑ นาย ร่วมกับวิศวกร ๔ คน ที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละภารกิจ โดยจัดส่งไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยในประเทศต่างๆ ที่ได้รับการร้องขอ อาทิเช่น ในปี ๒๕๕๔ ที่ผ่านไปได้ให้การสนับสนุนในเฮติ โดยมีการร้องขอความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้และเทคนิค ซึ่งได้เริ่มเข้าดำเนินงานใน ๑ สัปดาห์แรก เพื่อประเมินการให้ความช่วยเหลือว่าจะสามารถช่วยเหลือได้อย่างไร และ เดือนพฤศจิกายน ปีที่ผ่านมาเช่นกัน ได้มีการร้องขอความช่วยเหลือจากไทยในเรื่องการแก้ไขปัญหาล้างน้ำท่วมกรณีการฟื้นฟูฐานทัพอากาศดอนเมือง

ทั้งนี้ หากกลับมามองปัญหาภัยพิบัติที่ผ่านมาในเอเชียและเอเชียใต้ อาทิ แผ่นดินไหว ลมพายุ คลื่นยักษ์ ฯลฯ สามารถสรุปได้ว่า¹⁶ เป็นบทเรียนจากธรรมชาติ ที่มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน แต่สิ่งที่สำคัญในการฟื้นฟู คือระยะหลังเกิดภัยพิบัติ เพราะเราไม่สามารถบังคับความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้ แต่ช่วงฟื้นฟูเป็นช่วงที่แสดงให้เห็นเด่นชัดถึงความพร้อมของบทบาทการเป็นผู้นำของภาครัฐ ที่ประสานกับเอกชน หน่วยงานจากนานาชาติที่เกี่ยวข้อง เช่น ASEAN UN หากประเทศใดมีรัฐบาลที่เข้มแข็งก็ย่อมจะกุมความได้เปรียบของการบริหารจัดการได้ดีกว่าอย่างแน่นอน

จากกรณี ภัยพิบัติพายุไซโคลนนาเกิสในประเทศสหภาพพม่าที่ผ่านมา ความอ่อนแอของรัฐบาล ด้านเศรษฐกิจและสังคมมีมาก หลังช่วงที่โหดร้ายของพม่าผ่านพ้นไป ๕-๖ เดือน พม่ากลับมาดีขึ้นกว่าเดิม โดยอาศัยการสนับสนุนจาก ASEAN และ UN เพื่อผลักดันให้รัฐบาลพม่าเป็นผู้นำและขับเคลื่อนร่วมกันในรูปแบบไตรภาคี เหตุการณ์ร้ายจึงผ่านพ้นไปได้ และถือว่าดีขึ้นกว่าก่อนเกิดภัยเสียด้วยซ้ำ

ประสบการณ์จากภัยพิบัติอันโหดร้าย ยังมีโอกาสให้มองเห็นเสมอเพราะช่วงหลังเกิดภัยพิบัติประชาชนทุกคนจะเกิดจิตวิญญาณร่วมที่จะบูรณาการและฟื้นฟู ทั้งนี้ อาจทำให้เกิดผังเมืองที่สมบูรณ์แบบถนนไฮเวย์ และบ้านเรือนที่พร้อมและปลอดภัยมากขึ้นด้วยพลังจิตวิญญาณและการประสานงานทางด้านยุทธศาสตร์ที่ดีเยี่ยม

กรณีตัวอย่าง ประเทศอินโดนีเซีย ที่เผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติมาสม่ำเสมอ มีหน่วยงานหนึ่ง (BRR.) ที่ทำงานทางด้านภัยพิบัติมากกว่าร้อยละ ๙๐ ของอินโดนีเซีย BRR. ช่วยเหลือฟื้นฟู ให้ความเข้าใจประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกได้อย่างดี เพื่อร่นระยะเวลา ลดความเสียหายได้มาก ที่สำคัญที่สุดคือความพร้อมในการแบ่งปันข้อมูลและประสบการณ์ของปัญหาที่ผ่านมา และทำให้ประชาชนตระหนัก

¹⁶ การบรรยาย เรื่อง “The Role of International Operation in Disaster Management : Post-Disaster Rehabilitation and Recovery” โดย Mr. Sudhir Kumar เมื่อ ๑๙ มิ.ย. ๕๕ เวลา ๐๙.๔๕ - ๑๐.๔๕

เสมอว่าพวกเขาไม่ได้เป็นเพียงผู้ประสบภัย หากแต่พวกเขาเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนเป็นหัวใจหลัก ยกตัวอย่าง การสร้างบ้าน หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเอาจิตใจของผู้อยู่เป็นที่ตั้ง ทั้งนี้จากบทเรียนที่ผ่านมารัฐบาลของทุกประเทศจำเป็นที่จะต้องเป็นแกนนำในการบริหารจัดการภัยพิบัติ ด้วย 7 วิธี ดังนี้

๑. รัฐบาลเป็นแกนนำในการใช้ Rehabilitation and Recovery (R&R) เพื่อสรรสร้างให้เกิดสิ่งที่มีสมบรูณ์มากขึ้น

๒. การสร้างใหม่ให้ดีขึ้นและสมบรูณ์ปลอดภัยกว่าเดิม

๓. ให้ความสำคัญของการประสานงานทางด้านยุทธศาสตร์

๔. ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก

๕. เชื่อมมั่นในจิตวิญญาณอย่างสมบรูณ์ของมนุษย์

๖. เชื่อมมั่นว่า “มนุษย์” เป็นหัวใจสำคัญของการฟื้นฟู

๗. เชื่อมมั่นว่า ถ้าเราเริ่มต้นดี จุดจบก็จะดีเสมอ

ทุกครั้งที่เกิดภัยพิบัติขึ้น ภาครัฐจะต้องเป็นแกนกลางและเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการวิกฤติการณ์ดังกล่าว ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ประเทศที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ สร้างความเสมอภาคให้แก่สังคม พร้อมทั้ง แบ่งปันข้อมูล ให้ข้อมูลที่ทันสมัยในการการฟื้นฟูให้แก่สาธารณะรับรู้ ว่าโครงการที่ดำเนินการแล้วมีการสานต่อมากน้อยเพียงใด การช่วยเหลือก็จะหลั่งไหลเข้ามา และเราในฐานะประเทศที่ประสบปัญหา ก็จะสามารถเผชิญปัญหาไปได้อย่างสมบรูณ์

หากกลับมามองที่ประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนคนไทย อยู่ในระหว่างการอพยพเป็นเวลา ๔๕ วัน นักวิชาการไทยต่างวิเคราะห์ว่า¹⁷ จะมีพายุ ๕ ลูกเข้าสู่ประเทศไทย และบอกวิธีการดูหรือวิเคราะห์น้ำท่วมว่าให้ดูระดับน้ำอย่างไร หรือดูความสูงของน้ำ กรุงเทพฯ ช่วงเวลานั้นมีน้ำท่วมสูงถึง ๔-๕ เมตร ซึ่งผู้บริหารประเทศบอกว่าสามารถรับได้ แต่นักวิชาการมองว่ารัฐบาลมีการบริหารจัดการน้ำที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ปัญหาน้ำท่วมน่าจะประกอบไปด้วย ๒ ปัจจัย คือ การมีน้ำทะเลหนุน และฝนตกหนักตลอดจนมีนักการเมืองเข้ายุ่งเกี่ยวมากจนเกินไป

ประเทศไทยมีการแจ้งเตือนเรื่องน้ำท่วมเป็นเวลาหลายเดือนแล้ว แต่ยังคงขาดองค์ความรู้จึงมีระบบการบริหารจัดการที่ไร้รูปแบบทั้งในเรื่องกฎหมาย และระบบการจัดการ นอกจากนี้วัฒนธรรมของคนไทย ซึ่งมักจะจัดการภัยพิบัติด้วยการละเมิดหลักการต่างๆ แทบจะทุกรูปแบบ โดยผู้ซึ่งได้รับผลกระทบมีความยากลำบากมาก ส่วนรัฐบาลในช่วงนั้นได้ออกมาจ่ายเงินค่าชดเชยแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบแต่ไม่เท่าเทียมกัน

หน่วยงานภาครัฐยังขาดการบูรณาการ ไม่มีเอกภาพในการสั่งการ หรือสั่งการหน่วยงานต่างๆ ไม่ได้ ไม่มีการวางแผนหลักหรือแผนรอง การไม่มีนโยบาย การไม่มีกฎหมายรองรับ และผู้บริหารหน่วยงานไม่มีความรู้เรื่อง SOP หรือมีความรู้แค่ในระดับหน่วยงานของตนเองเท่านั้นว่าควรบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างไร แต่เมื่อเกิดภัยพิบัติที่มีขนาดใหญ่ก็ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้ ทั้งนี้ รัฐบาลควรที่จะต้องรู้จักการติดต่อประสานงาน และพยายามที่จะ Control หรือบริหารจัดการหน่วยงานต่างๆ ให้ได้

เมื่อรัฐบาลจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาบริหารจัดการเรื่องน้ำโดยเฉพาะ ส่งผลให้ผู้บริหารกระทรวงมหาดไทย เป็นเพียงผู้ประสานงานเท่านั้น แทนที่จะเป็นผู้บริหารสั่งการเกี่ยวกับการจัดการปัญหาภัยพิบัติ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลควรดำเนินการในด้านติดต่อประสานงานร่วมกับชุมชนหรือองค์กรนานาชาติ เพื่อเข้ามาให้

¹⁷ การบรรยายทางวิชาการ เรื่อง “Politics of Disaster Management Flood 2011 in Thailand” โดย ผศ.ดร.ทวีดา กมลเวช รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ ๑๙ มิ.ย. ๕๕ เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๑.๓๐

ช่วยเหลือ รวมทั้งควรที่จะตั้งทีมขึ้นมาตอบคำถามสื่อมวลชน โดยจะต้องมีข้อมูลที่ทันสมัย แต่ปัจจุบันปรากฏว่าสื่อมวลชนมีข้อมูลที่ใหม่กว่า

ปัจจุบันเราพยายามสร้างเขื่อน สร้างทางเดินของน้ำ (Flood way) เพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม แต่ภายใต้องค์ประกอบสากลประเทศไทยยังไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐในระดับชาติและระดับท้องถิ่นด้วย

โครงการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการทำพื้นที่แก้มลิงหลายแห่งเพื่อรองรับปัญหาน้ำท่วม และห้ามไม่ให้ประชาชนสร้างบ้านเรือนในบริเวณนั้น แต่สำหรับประเทศไทยถือว่าเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก หากรัฐบาลมีการวางแผนการจัดการน้ำที่ดี มีการจัดทำสถิติเราจะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้

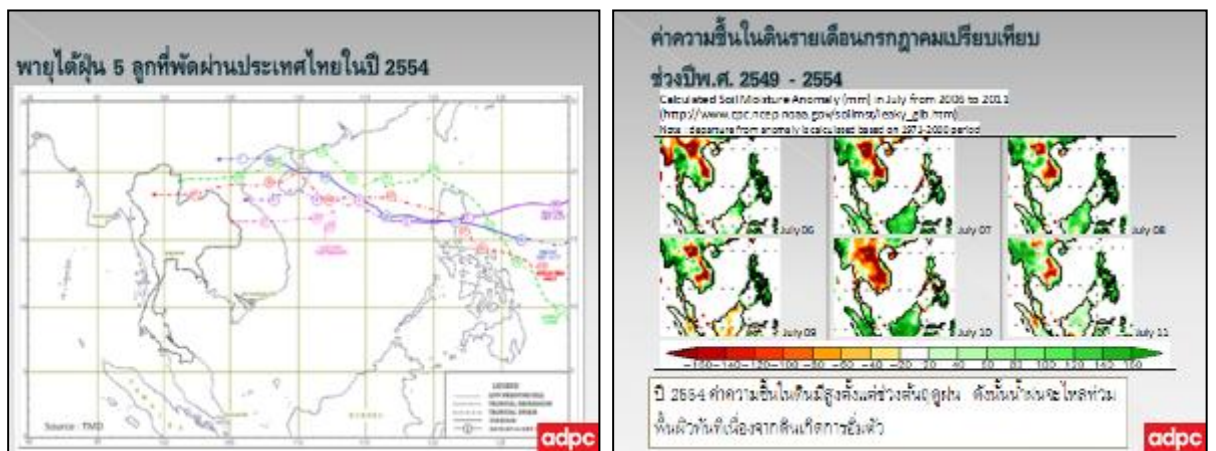
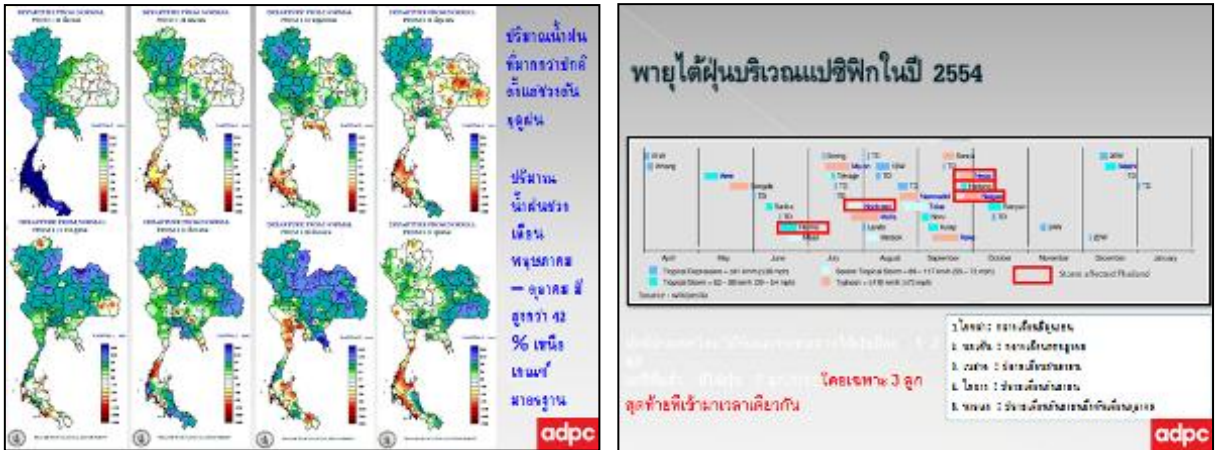
การเมืองจะต้องลดบทบาทลงเมื่อเกิดภัยพิบัติ และผู้แทนราษฎรเป็นเพียงผู้ปลงพื้นที่ดูแลความเดือดร้อนของประชาชนเท่านั้น โดยปล่อยให้หน่วยงานหน้าที่ของกระทรวง กรม ทำงานได้อย่างเต็มที่

จากบทเรียนที่ได้รับจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีวินัยสูงเห็นได้จากภาพของความอดทนที่จะเข้าแถวต่อคิวเพื่อรับความช่วยเหลือในสถานการณ์ไม่ปกติ ไทยควรจะต้องทำเช่นนั้นให้ได้ และการจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้นั้นต้องปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง การเดินทางลงพื้นที่ของนักการเมืองไม่จำเป็นต้องเอาเจ้าหน้าที่ไปมากมายเนื่องจากในสถานการณ์วิกฤตเช่นนั้นควรให้เจ้าหน้าที่ไปทำงานช่วยเหลือด้านอื่นๆ จึงจะเหมาะสมกว่า

❖ **การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความมั่นคง ครั้งที่ ๒/๕๕ เรื่อง “บทบาทของกองทัพกับการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อม/โลกร้อน (Global Warming)”** ดังมีสาระสำคัญ ต่อไปนี้

การเกิดมหาอุทกภัยเมื่อปี ๒๕๕๔ มีจังหวัดที่ได้รับผลกระทบ ๕๘ จังหวัด และประชากรได้รับผลกระทบกว่า ๑๒.๘ ล้านคน รวมทั้งสร้างความเสียหายกว่า ๑.๔ ล้านล้านบาท โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับับความเสียหายกว่า ๑,๐๐๗,๐๐๐ ล้านบาท โดยสาเหตุของการเกิดอุทกภัย ได้แก่ ฤดูฝนมาเร็วกว่าปกติ ทำให้ปริมาณน้ำฝนมีมากเกินไป รวมถึงจำนวนมรสุมฤดูร้อนที่พัดผ่านมากผิดปกติและรูปแบบของฝนและพายุที่ผิดปกติ จากปริมาณน้ำที่มีมากกว่าปกติส่งผลให้ไม่สามารถระบายน้ำสู่อ่าวไทยได้ทันทั่วทั้ง ความผิดพลาดจากการบริหารจัดการน้ำและการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่รับน้ำ นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะการเกิดพายุและปริมาณน้ำฝน รวมทั้งวงรอบของการเกิดเอลนีโญและลานีญา ทำให้การคาดการณ์เกิดความไม่แม่นยำได้

ทั้งนี้ เมื่อปี ๒๕๕๔ ที่ผ่านมามีพายุที่เข้ามาประเทศไทยโดยตรงถึง ๕ ลูก โดยเป็นเส้นทางปกติของพายุจากทะเลแปซิฟิกจะขึ้นฝั่งที่ประเทศฟิลิปปินส์ และเข้าประเทศเวียดนาม กัมพูชา ลาว และประเทศไทย อย่างไรก็ตาม จากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ทิศทางการขึ้นฝั่งของพายุได้ผันแปรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยจะไม่ขึ้นฝั่งที่ประเทศเวียดนามซึ่งจะทำให้พายุมีกำลังแรงขึ้นกว่าเดิมเพราะจะกระทบกับประเทศไทยโดยตรง ดังแผนภาพข้างใต้



อย่างไรก็ตาม อุทกภัยที่เกิดขึ้นนี้ได้นำมาซึ่งการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ที่ถือเป็นบทเรียนครั้งสำคัญสำหรับการเตรียมความพร้อมในอนาคต โดยอาศัยบทเรียนที่ประชาชนได้รับจากมหาอุทกภัย ๒๕๕๔ สามารถสรุปได้ว่า¹⁸ ประชาชนได้เรียนรู้ถึงการเกิดภัยพิบัติ มีความตื่นตัวในการป้องกันตัวจากภัยพิบัติที่ไม่ใช่อุบัติเหตุอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ต้องเตรียมพร้อมรับมือ รวมทั้งได้ทำความเข้าใจว่าน้ำสามารถเป็น ‘ภัย’ ได้เช่นกัน และต้องมีการวางแผนจัดการน้ำทั้งในระยะยาว และ ระยะเร่งด่วน ทั้งนี้ท่ามกลางภาวะวิกฤตทำให้ทราบว่าการประสานงานกับหลายฝ่ายและรับมือกับภัยพิบัติจะเป็นกุญแจสำคัญ ทั้งนี้ ภัยพิบัติไม่ควรเป็นเรื่องที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการหาคะแนนนิยม แต่เป็นเรื่องที่แต่ละฝ่ายต้องร่วมกันบริหาร อาทิ การทำคันกั้นน้ำ ซึ่งที่ผ่านมาเป็นแบบต่างคนต่างทำโดยต้องมีความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและหมู่บ้าน รวมทั้งต้องรักษาถนนหลักสู่เส้นทางสำคัญ เช่น โรงพยาบาล ท่ารถ ศูนย์ราชการ แหล่งกระจายอาหาร ประกอบกับสังคมไทยจะต้องมีการเตรียมองค์ความรู้ให้กับตนเองเรื่องภัยพิบัติทุกประเภทเพื่อให้มีความตื่นตัวและมีการสร้างวัฒนธรรมเตรียมความพร้อมเพื่อจะอยู่กับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นให้ได้ ทั้งนี้ ประชาชนและสังคมต้องจัดการกับภัยพิบัติก่อนที่จะเกิดภัยไม่ใช่ลงมือทำเมื่อภัยผ่านพ้นไปแล้ว ดังนั้น การเตือนภัยจึงควรเป็นแบบครบวงจร และต้องมาคู่กับระบบบัญชาการในเหตุฉุกเฉิน ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านที่ประสบปัญหาภัยพิบัติ อาทิ เวียดนาม ซึ่งพบว่ามีการเตรียมการที่ดีในการรับมือกับสถานการณ์ มีการ

¹⁸ สรุปการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๒ / ๕๕ เรื่อง ทบทวนบทเรียนจากมหาอุทกภัย ๕๔ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕ โดย ดร.พิจิตต์ รัตตกุล ผู้อำนวยการศูนย์เตรียมความพร้อมภัยพิบัติแห่งชาติ

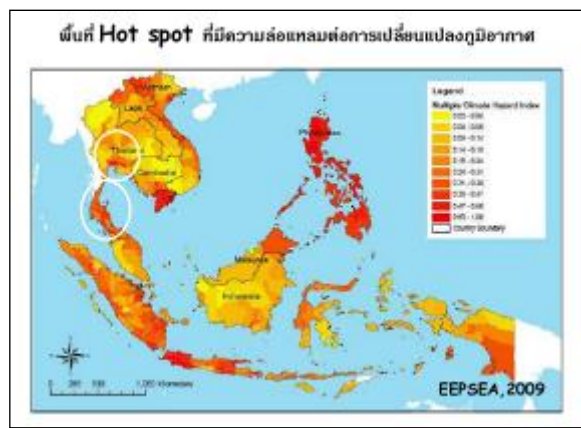
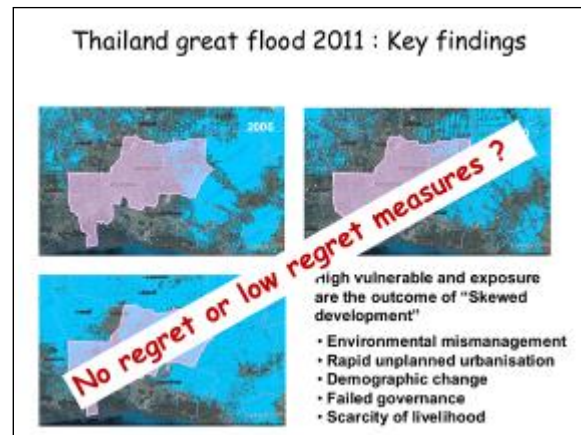
เชื่อมโยงพื้นที่ในบริเวณสามเหลี่ยมแม่น้ำโขง เจ้าพระยา อิระวดี และคงคา โดยเป็นการแบ่งปันข้อมูลในลักษณะเครือข่าย เนื่องจากบริเวณดังกล่าวถือเป็นอยู่อาศัยน้ำที่สำคัญของภูมิภาคหากเกิดภาวะภัยพิบัติจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดวิกฤตอาหารตามมาได้ ดังนั้นจึงมีองค์กรระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อาทิ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) ที่ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาการบริหารจัดการน้ำที่ผิดพลาดจะก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมขึ้นในทุกระดับ อาทิ การวาง big bag ทั้งในระดับท้องถิ่นกับท้องถิ่น รัฐกับประชาชน และประชาชนกับประชาชน ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนเพื่อสามารถบริหารจัดการตนเองได้ รวมทั้งต้องมีการติดตามความคืบหน้าของแผนงานต่างๆ อาทิ การสร้างทีมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ ๑ ตำบล ๑ หน่วยกู้ภัย การเตือนภัยพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อป้องกันการเสียหายที่เกิดขึ้น การปรับปรุงพันธุ์พืชให้สามารถอยู่กับภัยพิบัติได้ เป็นต้น

ที่ผ่านมา ถือได้ว่ากองทัพมทบพทที่เด่นชัดในการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย ซึ่งภารกิจในการช่วยชีวิต อพยพเคลื่อนย้ายประชาชนในระดับปฏิบัติถือว่าทำหน้าที่ในการตอบสนอง (Respond) และแก้ไขสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ดี แต่ในอนาคตกองทัพก็ควรมีการสร้างองค์ความรู้เหล่านี้ขึ้นมาเพื่อเตรียมการในการเผชิญกับภัยพิบัติอื่นในอนาคตด้วยเช่นกัน

ย้อนหลังไปเมื่อ ๑๐ ปี จนถึงปัจจุบัน พบว่าภัยที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่า ประกอบกับรายงานของ Intergovernmental Panel on Climate Change หรือ IPCC เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๕๕ ระบุว่าภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมีความถี่เพิ่มมากขึ้น มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมาจากหลายสาเหตุ อาทิ ภัยแล้ง พายุฤดูร้อน พายุหมุน โคลนถล่ม ฝนตกหนัก น้ำท่วมฉับพลัน แผ่นดินไหวและสึนามิ การเกิดคลื่นความร้อน โรคระบาด ฯลฯ อีกทั้งในช่วง ๒-๕ ปี ที่ผ่านมาได้เกิดปรากฏการณ์หลากหลายที่ทำให้เกิดความแปรปรวนของสภาพอากาศ (Wide range of time scale) อาทิ เอลนีโญ และลานีญา รวมทั้งการเกิดภัยพิบัติใหม่ ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับความเปราะบางทางเกษตรกรรม รวมทั้ง ประเทศต่างๆ มีความตื่นตัวและพยายามสร้างมาตรการรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีการศึกษาจากแนวโน้มของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความแปรปรวนของสภาพอากาศมากขึ้นได้ ทั้งนี้ The United Nations Framework Convention on Climate Change หรือ UNFCCC มีเป้าหมายในการเจรจากับประเทศต่างๆ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและรับมือกับการสิ้นสุดของพิธีสารโตเกียวในปี

ในกรณีภัยพิบัติที่เกิดจากอุทกภัยปี ๒๕๕๔ ของประเทศไทย ทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก อีกทั้งส่งผลให้ไทยติดอันดับใน Guinness Book World Record โดยจากการรวบรวมสถิติพบว่า มีความเสียหายรวมทั้งหมดประมาณ ๔ หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ มีผู้บาดเจ็บประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน ซึ่งอุทกภัยครั้งนี้ทำให้มีการให้คำจำกัดความว่า “การพัฒนาที่บิดเบี้ยว” อย่างไรก็ตาม เมื่อผ่านวิกฤตอุทกภัยปี ๕๔ ครั้งนี้ ทำให้เราทราบว่า มีหลายประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ อาทิ ควรให้ความสำคัญกับระบบโลจิสติกส์ (logistic) เพื่อให้ภาคธุรกิจมีความเชื่อมั่นต่อไทยว่าจะสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาอุทกภัยไปพร้อมๆ กับการคับประคองสถานการณ์เกี่ยวกับระบบขนส่งสินค้าให้ราบรื่นที่สุดเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการขนส่งสินค้าที่น้อยที่สุด รวมถึงควรป้องกันระบบสาธารณสุขภาคพื้นฐานจากภัยพิบัติ ยกตัวอย่างเช่น ระบบน้ำประปาในกรุงเทพฯ ที่หากขาดน้ำดิบในการป้อนเข้าสู่ระบบผลิตน้ำประปาจะทำให้ชาวกรุงเทพฯ มีน้ำใช้ต่อไปอีกเพียง ๓ ชั่วโมงเท่านั้น ดังนั้น จึงควรมีมาตรการรองรับระบบสาธารณสุขภาคพื้นฐานในภาวะการณ์ที่เกิดภัยพิบัติขึ้น

ตัวอย่าง จากกรณีศึกษาหมู่บ้านทาโร ในประเทศญี่ปุ่น พบว่า¹⁹ ประชาชนมีความตื่นตัวในการวางแผนรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์สึนามิครั้งใหญ่ที่ผ่านมา โดยมุ่งเน้นการวางแผนระยะยาว การวางแผนผังเมืองใหม่ให้สอดคล้องกับความเสี่ยงที่จะเกิดภัยพิบัติที่มีโอกาสจะเกิดขึ้นโดยการคำนวณจากเทคโนโลยีขั้นสูงถึงความเสี่ยงต่างๆ ต่างจากประเทศไทยหลังเหตุการณ์สึนามิเมื่อปี ๔๗ ที่หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบยังขาดการวางแผนระยะยาวในการรับมือการเกิดซ้ำ โดยพบว่ายังมีชุมชนตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เกิดเหตุอย่างหนาแน่น อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูหลังภัยพิบัติด้วยการสร้างสิ่งปลูกสร้างหรือที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนนั้น มีความจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกรังเกียจให้เกิดแก่ชุมชนที่เกิดภัยพิบัติโดยจะเป็นวิธีบริหารจัดการอย่างยั่งยืน



อย่างไรก็ดี ในช่วงน้ำท่วมของประเทศไทยที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาข้อมูลด้านน้ำโดยเป็นการสื่อสารความคืบหน้าปัญหาแต่ละด้านมาให้สังคมได้รับรู้ และเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการยุทธศาสตร์น้ำแห่งชาติ (กยน.) ที่จะทำการร่างพิมพ์เขียวแผนการบริหารจัดการน้ำพลัดเวย์ของประเทศไทย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นกับน้ำแก่นักลงทุนต่างชาติ แต่เป็นที่ประเมินว่าหลังจากนี้ไปมีความเป็นไปได้ว่าบริษัทประกันต่างชาติอาจไม่ต่อสัญญาประกันภัยให้กับโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ซึ่งเงิน

¹⁹ สรุปรการประชุมปฏิบัติการความมั่นคง ๒ /๕๕ เรื่อง แผนการรับมือกับอุทกภัยปี ๕๕ ของรัฐบาล วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕ โดย รศ.ดร.เสรี ศุภราทิตย์ ผู้อำนวยการศูนย์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยรังสิต

ประกันมีมากถึงร้อยละ ๙๐ ที่มาจากบริษัทประกันภัยต่างชาติ ส่วนที่เหลือมาจากบริษัทประกันภัยในประเทศไทย นอกจากนี้ได้คาดการณ์สถานการณ์ภัยแล้งในปี พ.ศ.๒๕๕๖ ที่ยังไม่น่ากังวลเนื่องจากระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำและเขื่อนต่างๆ ยังมีเหลือถึงร้อยละ ๙๐ ซึ่งจะมีน้ำเหลือพอใช้อุปโภค บริโภค แต่สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญคือ ปรากฏการณ์เอลนีโญ ในปี พ.ศ.๒๕๕๖ ที่อาจทำให้เกิดภัยแล้ง อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยควรมีการวางแผนระยะยาวเพื่อบริหารจัดการน้ำ โดยให้ดำเนินการอย่างคู่ขนาน คือ การบริหารจัดการในช่วงน้ำแล้งและน้ำท่วมไปด้วยกัน

สุดท้าย สำหรับปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือในบทบาทของกองทัพต่อสถานการณ์ภัยพิบัติห้วงที่ผ่านมา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้มีการจัดทำผลสำรวจความคิดเห็นจากหน่วยงานด้านความมั่นคง ต่อประเด็นความคิดเห็นของประชาชนคิดว่ากองทัพควรมีการดำเนินการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติเพิ่มเติมหรือขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ เพื่อจัดการกับภัยคุกคามไม่ตามแบบ (MOOTW) ในอนาคตอย่างไร เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยผลสำรวจสรุปได้ ดังนี้

๑. สำรวจภูมิประเทศร่วมกับท้องถิ่นในการเตรียมพร้อมจัดการภัยพิบัติ เช่น ขุดลอกคูคลอง และจัดทำแผนที่ชุมชน เป็นต้น ๒๖.๘๖%
๒. สรุปบทเรียนและสร้างรูปแบบ (Model) การให้ความช่วยเหลือประชาชนจากปัญหาภัยพิบัติอันนำไปสู่แผนการปฏิบัติระยะยาว ๑๘.๕๗%
๓. สร้างองค์ความรู้ของกองทัพตามบริบทของประเทศเพื่อให้การจัดการกับปัญหาภัยพิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ๑๖.๒๙%
๔. ปรับปรุงยุทธโศปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารตลอดจนในการอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือประชาชนจากปัญหาอุทกภัย ๑๖.๒๙%
๕. การยื่นหยัดให้ความช่วยเหลือประชาชนในทุกพื้นที่และทุกสถานการณ์โดยไม่ต้องมีการร้องขอ ๑๖.๒๙%
๖. ปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อคลายเครียดของผู้ประสบภัย ๙.๗๑%



ถึงแม้ว่าการทำงานของกองทัพต่อมหาอุทกภัย ๒๕๕๔ จะเป็นที่ยอมรับของประชาชนผู้ประสบภัยโดยทั่วไป แต่หากมองถึงการจัดการกับสถานการณ์ของภาครัฐในภาพรวมแล้ว ยังพบความไม่ราบรื่น ทั้งใน

เรื่องการกำกับดูแลด้านข้อมูลข่าวสารที่ยังไม่มีความเป็นเอกภาพ ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างประชาชนผู้ประสพภัย ตลอดจนการบริหารจัดการของรัฐอย่างขาดองค์ความรู้ท่ามกลางความสูญเสียของประชาชนทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการสูญเสียที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ ทำให้หลายฝ่ายต้องย้อนถามหาผู้รับผิดชอบ ซึ่งการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันทำให้เกิดคำรำลือถึงสาเหตุที่แท้จริงของความล้มเหลวในการบริหารจัดการน้ำจนส่งผลให้เกิดภัยพิบัติในครั้งนี้ว่า เกิดจากความผิดพลาดของรัฐบาลในการตัดสินใจบริหารน้ำจากเขื่อนทั้งที่ได้รับข้อมูลปัญหาอย่างเพียงพอ ซึ่งหากคำรำลือดังกล่าวเป็นเรื่องจริงก็ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง นั่นก็คือ “หลักการความรับผิดชอบในการปกป้อง Responsibility to Protect (RtoP)”.....

.....